

НАРОДЖЕННЯ ЗМІННО-ЗУСТРІЧНОГО *)

Завод закінчив другий квартал і цим закінчив перше півріччя другого року п'ятирічки. Завод вступає в третій квартал з показниками: передові цехи аркушевально-цивільний і трубний перевиконали завдання. Завдання з випуску гуртової продукції завод виконав на 102%.

З перемоги в другому кварталі задовольнилися на заводі геть усі, починаючи з робітників, цехкомівців, і кінчаючи директором заводу. Багато вже спочивали на лаврах і чомусь вважали за свій обов'язок, зараз же і обов'язково в третьому кварталі відпочити.

Був початок квітня. Зграя «літунів», прогульників, симулянтів і просто ледарів, ганебно залишаючи свої трудові пости, тікали з заводу, симулювали і цим почали зривати виконання програми. Сонце припікало сильніше, а разом з цим зграя літунів щодалі більшала.

Чому? Чи тільки тому, що вони відчували весну і її дух, відчували можливість політати й тікати з заводу?—Ні. Всьому цьому сприяла насамперед цілковита бездіяльність більшості профспілкових цехових комітетів і комсомольських осередків у боротьбі з літунами. Вони заснули на трофеях другого кварталу забули про те, що боротися по-більшовицькому треба було не тільки вчора, а що боротися треба й сьогодні, і боротися треба буде завтра і післязавтра.

Літуни, відчували волю і розлетілися. Завод почав відчувати гостру потребу в робітній силі. І тільки після того, як нестача робітної сили боляче вдарила по роботі цехів, коли розгубленість адміністративно-технічного персоналу в організації праці та використанні робітної сили, занепад трудової дисципліни—боляче вдарили по виконанню виробничої програми—тільки тоді ті, що спали, прокинулись. На заводі парторганізація, робітники та комсомольці викинули гасло: боротьба за програму ще не скінчилася, боротьба тільки но починається.

Але було вже пізно. Минув місяць і прорив не тільки загрожував, а вже був реальний у виконанні виробничої програми. Програма за квітень виконана на 76 відсотків. Почалась знову запекла боротьба за виконання й перевиконання програми, боротьба проти прориву, що поглиблювався.

Тривога

Минув червень, а разом з ним і квартал. Становище тривожне. Завод своєї виробничої програми не виконав. Інакше кажучи—на заводі прорив. Цей квартал працювали дуже погано. Через те, і тільки через те, кожний робітник і кожний ударник чекали з великою тривогою і з великою нетерпимістю на показники роботи в кварталі.

*) Розділ з книжки, що виходить накладом вид-ва „Молодий більшовик“.

Почався липень. Це не просто собі липень, як завжди, як звичайно. Це не просто початок наступного місяця, це початок четвертого вирішного кварталу другого року п'ятирічки, початок вирішного кварталу у виконанні всіх виробничих плянів за рік. Ільїчівці вступили в цей квартал з проривом з ганебним проривом.

Протягом цілого року завод систематично недодавав країні сотні й тисячі тонн чавуну. В третьому кварталі програму треба було не тільки виконати, але й набагато перевиконати. За всяку ціну треба було сплатити чавунний борг заводу країні.

Минула половина липня, але заводська громадськість ще не знала наслідків роботи за третій квартал.

Заводська газета «Ільїчовець» з великим запізненням, тільки 18 липня повідомляє робітників про роботу за третій квартал. 18 липня вона дає шапку:

Наш завод під загрозою нового прориву. Програму третього кварталу, замість 110% за пляном, виконали лише на 107,1%.

17 тисяч шістьсот п'ятдесят тонн чавуну—наш борг країні. Змітаючи з шляху плаксиві про труднощі, опортуністів—ільїчівці повинні виконати взяті на себе обов'язки.

Тільки тоді, коли кожний робітник, узнав і відчув наслідки своєї роботи за квартал, коли робітники довідались про наслідки роботи в своїх цехах, коли на кожному перехресті робітник бачив ганебні цифри роботи і написи—«Ганебний прорив треба ліквідувати»—тоді робітники на цехових і позмінних зібраннях, комсомольці на групах і своїх зібраннях почали обмірковувати причини прориву. Всі дали обіцянку будь-що-будь віддати свій борг. Тут же на зібраннях визначали конкретні засоби ліквідувати прорив.

Але прорив ще своїх позицій не здає. Він ще вперто тримається, а в окремих цехах навіть зміцнюється. За декілька днів заводська газета вийшла з шапкою.

Прорив триває. Оголосимо цілий завод на бойовому стані. Цілий заводський колектив повинен самообілізуватися, очистившись від опортуністів, рвачів, літунів, прогульників.

Ці гасла трохи розбурхали роботу колективу. Вони спрямували енергію робітничого колективу на окремі небезпечні ділянки, але не досить конкретно. Справа з мертвої точки не сходила. Прорив наступав рішуче.

Причин було багато. Хиб у роботі було теж досить. Але конкретних засобів боротьби з ними не було. Навіть заводська газета відставала щодо конкретності боротьби з хибамі, що зривали боротьбу за плян.

Нічний рейд комсомолу

Роботу на заводі особливо гальмували нічні зміни. Вони буквально паралізували роботу денних змін своїми «хвостами»—недокінченою вночі роботою. Становище було серйозне.

Тоді, з ініціативи комсомольських осередків та завкому організували «нічний рейд комсомолу до цехів».

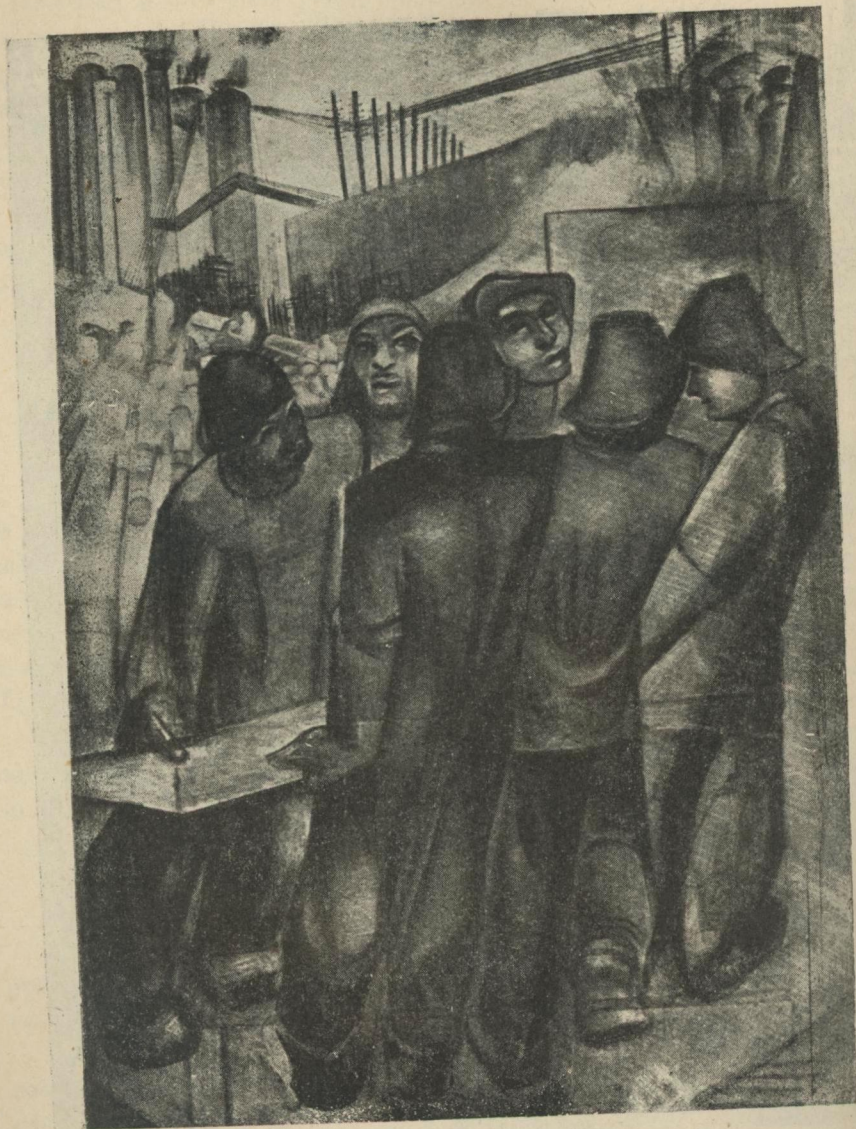
Десятки комсомольців, що прийшли добровільно, та мобілізованих на рейд, розійшлись по всьому заводу. А другого дня заводська газета, підбивши почин комсомолу, і наслідки першого рейду, писала:

Н. Попенко (чл. ОММУ)

БУДУЄМО ДНІПРОСТАЛЬ

I Сирота (чл. ОММУ)

ШКІЦ ДО КАРТИНИ „УДАРНИЦТВО“

«Нічний рейд до цехів виявив близько 150 чоловіка, що спали або нічого не робили».

Ось причини поганої роботи нічних змін. В нічній зміні спали всі, починаючи від помічника, начальника залізничного цеху Васильєва, майстра грубого цеху, і кінчаючи рядовим робітником.

Комсомол показав конкретних винуватців зриву роботи нічних змін. Він показав «об'єктивні» причини розгартішу в нічних змінах, що мали й ім'я і по-батькові, і прізвище.

За декілька днів з наказу заводууправи звільнено понад десять чоловіка, що їх комсомольський рейд збудив від сну «на посту». Комсомол не тільки виявив конкретних зривників, він перший показав, знайшов конкретні засоби боротьби з неподобствами в нічних змінах. Тільки після цього робота в нічних змінах поліпшилася. Поліпшилася робота нічних змін, поліпшилася й робота денних. Зрушення до ліквідації прориву було зроблено.

Перший бій прийнято

Аркушевальцівний, що вів перед, почав відставати. Засідання-зібрання, зібрання—засідання, а користи мало. Метушня навкруги, а конкретного нічого. Прорив наступав. Перші практично почали боротися з проривом комсомольці варстату № 5. Вони прийняли перший бій, з якого вийшли переможцями. Вони попереджували прорив.

Організуємо комсомольський варстат

«Ми, 117 комсомольців аркушевальцівного вирішили організувати ударний комсомольський варстат, на якому працюватимуть виключно комсомольці. Комсомольці запевняють парторганізацію і робітників, що вони дійдуть кращих наслідків своєю ударною роботою».

І справді, за декілька днів комсомольський стан почав виконувати завдання, а окремих днів—навіть перевиконував.

Не бажаючи відставати, за комсомольцями пішли й робітники. Конкретна боротьба на певній ділянці почала входити в систему роботи цехових організацій аркушевальцівного, почала набувати вирішного значення. Робітники варстату № 4, ніби відповідаючи комсомольцям після ударної роботи, пишуть до заводської газети:

«Ми, робітники варстату № 4 аркушевальцівного цеху, зобов'язалися закінчити ремонт варстату й печей за чотирнадцять днів, замість двадцяти за планом. Активною роботою наші кращі ударники скінчили ремонт печей за 8 днів, а ремонт машин і варстату за 12 днів. За рахунок скорочення термінів ремонту варстату № 4, ми аркушевальці дали понад план 2400 тонн аркушевого металю».

З доручення робітників, що ремонтували варстат—Нікітін».

Так аркушевальці, і насамперед комсомольці, показали приклад конкретної боротьби за виконання виробничого завдання. На заводі почали організовуватись комсомольські агрегати, комсомольсько-молодіяцькі бригади, зміни.

„Єсть 148 відсотків“

Чому цех не виконує завдання? Чому він весь час плентається в хвості? Де причини? Хто конкретно винен? Хто своєю злочинною роботою краде щоденно у країни десятки тонн сортового заліза? Що треба зробити, які підйоми повернути, щоб ліквідувати таке ганебне відставання заводу?

Щоб розв'язати ці завдання, уперто працювала парторганізація заводу, профспілка, комсомол—уперто працював цілий робітничий колектив. В такій напруженій боротьбі за виконання виробничих програм з робітничого колективу вирізнялися два молодих ентузіясти—комсомольці Євенко і Слончак. Почали шукати конкретних засобів перебороти прорив.

Переговоривши з молоддю і старими Євенко і Слончак запропонували: зміна на одному з варстатів обов'язково має бути комсомольсько-молодняцька. На прикладі роботи цієї зміни треба вивчити й показати, де заховано причини невиконання виробничого завдання. Договорились з начальником цеху Мосяковим і вирішили організувати комсомольсько-молодняцьку зміну на варстаті № 300. Варстат 300 відставав найбільше.

Перенесли Євенко і Слончак це питання на бюро комсомольського осередку. Їхня ідея стала ідеєю цілого осередку і весь осередок почав домагатися її здійснення. Бюро вирішило: доручити Євенкові і Слончаків працювати далі щодо організації зміни. Цілий колектив повинен енергійно їм допомагати. Постановили—і все. Тепер треба виконувати. З подвоєною енергією взялися до роботи Євенко і Слончак.

Чотири дні підряд, недоїдаючи і недосипаючи, ентузіясти Євенко і Слончак ходили із зміни на зміну—добирали людей. Були вони на кожній зміні по декілька разів. Слончак записував. Тих, що бажали—було багато, але не вистачало людей певних кваліфікацій. (В роботі зміни потрібні кваліфікації, яких немає серед молоді).

Список, на якому Слончак записував людей у ці дні, так забруднився в мастило, що йому самому важко було розібрати, кого і якої кваліфікації він записав. На велику силу розібрав. Не вистачало старих вальцівників. І навербувати їх погодився вальцівник Свистун.

Список кваліфікацій був готовий. Слончак першу частину своєї справи зробив. Далі вже працював Євенко сам.

Євенко домовився з секретарем партосередку. Бюро партосередку ухвалило: ініціативу комсомольців щодо організації комсомольсько-молодняцької зміни на варстаті 300—підтримати, як ініціативу конкретної боротьби комсомольців сортовальцьки за виконання виробничого завдання. На допомогу Євенкові й Слончаків партосередок прикріпив члена партії, який керував їхньою роботою, допомагаючи їм організувати цю нову справу.

Умовились, що за три дні скличуть зібрання всіх тих, що записалися до зміни, а потім почнуть працювати. До зібрання готувалися ретельно. Готувались не тільки одні комсомольці, не тільки комсомольський осередок, а й партійний осередок. Керівництво партосередку взагалі завжди допомагало комсомольцям, але на цей раз керівництво й допомога партбюра були особливо потрібні. Надходив день зібрання.

Деякі старі робітники жартома насміхалися з тих, що записалися до зміни. Вони казали: «ми працюємо ударно, а молодь лінується, записалися»

до їхньої зміни, надійде получка—ми то одержимо, а ви що одержите—побачимо».

Цим розмовам записані до зміни давали гостру відсіч.

Зібрання зміни відбувається бурхливо. Обмірковують геть усі питання й деталі роботи майбутньої зміни. На зібрання прийшли й старі. Їх теж цікавить, що там комсомольці видумали. Комсомольці й молоді робітники говорили про всі хиби в роботі варстату 300, говорили про все, бо знали, що готуються до бою.

На зібрання прийшов і старий майстер Бажанов. Він уважно слухав усіх тих, що виступали, і коли скінчились дебати, він виступив і заявив, що керувати зміною він як майстер береться сам. Ті, що насміхались раніш і хіхикали—тепер ахнули.

Зібрання ухвалило: зміна починає працювати 4 вересня.

До 4-го вересня залишилося декілька днів. Важко було переміщувати молодь з усіх змін в одну, і це трохи гальмувало готування до роботи. Але все ж до визначеного дня все було зроблено.

Настав час другої зміни, хлопці всі зібралися. Влаштували невеличкий «мітинг», на якому секретар партосередку і начальник цеху висловили сподіванки, що комсомольці й молодь, коли вже взяли в свої руки зміну—виправдають надії.

О другій годині дня 4 вересня комсомольсько-молодняцька зміна майстра Бажанова стала до роботи. Старший вальцівник Свистун розставив людей, дав кожному роботу, і робота почалась. Комсомольці й молодь виправдали сподіванки парторганізації і з першої ж години почали працювати справді по-ударному. Жодний калібр (струмок, де в прокатному сталі проходить вальцована болванка) не був порожній жодної хвилини. Робітники, що залишилися від першої зміни, стояли і тільки милувались на справді чітку організованість комсомольців.

Наслідки виявились одразу. По закінченні роботи першої зміни, на таблиці соціалістичного змагання Євченко написав переможно:

«Комсомольсько-молодняцька зміна майстра Бажанова на верстаті 300 замість завдання—48 тонн, звальцювала 60 тонн. Завдання виконано на 125%, брак знижено проти завдання на 1,2%».

Перші показники роботи комсомольсько-молодняцької зміни розбили вищент заяви окремих робітників про «шмаркатих» комсомольців сортовальцівки. «Шмаркаті» з сьогоднішнього дня в сортовальцівці залишилися деякі старі. Усі показники роботи зміни свідчили про перемогу. Вони запалили трудовий ентузіазм і в старих. Євченко і Слончак сьогодні найвеселіші. Їхня ідея організації комсомольсько-молодняцької зміни та ударної роботи перетворилась на ідею цілого осередку сортовальцівки і не на словах, а на ділі справдилась.

Але й тут було не без курйозів. До зміни пролізли і рвачі. Як підвищилась виробка, то підвищився й заробіток. Крім того, за ударну роботу зміна сподівалася на премію. І от вальцівник Світличенко та Грідін «зважили» на всі ці обставини й вирішили: оголосити себе за ударників і

вступити до молодняцької зміни. Це буде не погано. Вони працюють ударно, і хай собі працюють, а ми тільки запишемося. Підробити коштом молоді ніколи не завадить.

Молодь спочатку прийняла їх—не вистачало вальцівників. Бо хто ж знав їхні справжні наміри? Але на роботі в зміні зразу ж усе виявилось. Комсомольці «розкусили» їх якнайкраще. Зміна вирішила: на здоровому тілі паразитів не повинно бути. Зробили «операцію» і вальцівників Світличенка та Грідіна ганебно вигнали з зміни, як рвачів.

З 20 по 30 вересня на заводі оголосили бойову декаду закінчення плянів другого року п'ятирічки. Комсомольсько-молодняцька зміна варстату 300 включилась до неї по-ударному. Підвищили темпи ще більше. Підтягли всіх, що відставали в зміні. Швидко в самій роботі усуваючи всі хиби, зміна вийшла в похід на закінчення плянів «другого».

Минув місяць, а разом з ним і другий рік п'ятирічки. Комсомольсько-молодняцька зміна майстра Бажанова верстату 300 виконала свою вересневу програму на 148%. Цех виконав річну програму на 102%. Із трьох тисяч карбованців, що їх виділено було на преміювання, зміна дістала 2 тисячі карбованців.

В усіх робітників, в усіх ударників тільки й мови, що про бригаду та зміну. Старі кажуть; тільки через організованість, та бадьорість комсомольців у боротьбі за пляни—ми перемогли.

Комсомольці-ентузіясти Іван Євченко та Василь Слончак своєю впертою організаційною роботою під керівництвом комсомольського осередку щодо організації комсомольсько-молодняцької зміни, вивели сортовальцівний цех з прориву. Робота зміни розбила вщент «підтопані» фрази опортуністів із цехкому про старе устаткування та про недостачу робітної сили. Цехком за опортунізм розпустили. З тим же устаткуванням, з тією ж робітньою силою—цех завдання виконав.

Заводи імені Ільіча виконали програму другого року п'ятирічки з перевищенням. Ударники комсомольці за свою самовіддану роботу дістали перехідний прапор ВУРПС. Польовий штаб «Сталі» дав ільичівцям премію в 200 тисяч карбованців на побудову будинку ударника.

Квартал під комсомольським штурмом

Почався «окремий квартал». Перша декада жовтня показала, що після перемоги в виконанні річної програми другого року п'ятирічки, як і після виконання програми першого півріччя, настав «холодок». Першої декади завод програми не виконав. На заводі прорив. Найбільше відстав у виконанні програми на початку окремого кварталу—доменний цех.

На заводі оголошено «штурмовий квартал». Заводський комітет комсомолу і весь комсомол включився в цей «штурм кварталу».

Домни програми не виконують, домни відстають, але домни мають усі можливості, щоб виконати програму. Відставати вони не мають жодного права. В доменному цеху є комсомольський осередок. Економробітник осередку Петро Хомич. Присадкуватий хлопець, недавно прийшов із села, але зразу ж sproлетаризувався, зразу почав турбуватися за виробництво. Не тільки турбуватись—цього Хомичеві мало. Він хлопець сильної волі. Настирливий хлопчина,—як кажуть комсомольці доменної. А настирливість,

твердість, уперта робота над дорученою справою—це основне для комсомольця, і це—основні властивості Хомича.

Чого ж серед комсомольців є і не ударники? Чого серед комсомольців є прогульники і псевдоударники? Чи місце їм у комсомолі? Ось таке питання Хомич поставив і для себе і для бюро осередку на одному з засідань.

Комсомольці мають вести перед. Вони повинні показати приклад, і на своєму прикладі організувати робітничу молодь на боротьбу за виконання програми. А в нас що робиться? «Найвужче» місце в роботі домен—це робота каталів? А чи роблять щось комсомольці, щоб поліпшити їхню роботу. Адже ж серед каталів є багато комсомольців, а чи видно ж їхню роботу? Бюро, вислухавши ці «обвинувачення», вирішило перенести питання на актив.

На зібранні активу Хомич виступив з такими ж обвинуваченнями. Його підтримало більше половини присутніх. Особливо гостро виступив комсомолец Ковальков, каталь-ударник.

— Ти от, Хомич, кажеш, що ми не працюємо. Скільки було економробітників до тебе? Не перелічиш. А чи перевіряв хто з них нашу роботу безпосередньо на виробництві? Ніхто й не подумав. А перевіряти її треба не тут, у червоному кутку, а там, де ми працюємо. Але треба не тільки перевіряти, а й практично допомагати нам—молодим комсомольцям. Треба відзначати наші хиби там, на місці. От тоді й буде діло. Закінчуючи, скажу—у нас на катальній стороні є багато молоді, є чимало й комсомольців, давайте зорганізуємо нашу зміну. От тоді й подивимось, чи можемо ми працювати, чи ні? Я скінчив.

Ковалькова підтримав Хомич і каталь—комсомолец Редька. Секретареві довелося підбити тільки «підсумки». Сказавши небагато, він запропонував: молодняцько-комсомольську зміну організувати. Доручити цю організацію Хомичеві, Ковалькову й Редці. З начальником домовитися—Хомичеві. Актив пропозиції секретаря ухвалив і почав розв'язувати останні питання.

За п'ять день, на два дні раніше терміну, визначеного від бюро осередку Хомич, Ковальков і Редько наwerbували в зміну 35 чоловіка: 13 комсомольців і 22 позапартійних. На бюрі осередку розглянули список і затвердили цілком—хлопці були завербовані добрі.

Хомич, проробивши цю частину роботи, почав організовувати зміну, домоворювався з начальством.

Начальник цеху Клишевич, та його помічник Дмитрієв категорично заперечували проти організації спеціальної зміни з молоді й комсомольців. Але начальство мало однодумців і серед робітників. Йому підспівували каталі Сушко й Махно. Вони говорили: Та хіба ж можна довірити зміну «шмаркачам», «молокососам»? Зірвуть вони роботу, а не організують. Довірити їм зміни не можна.

Так само говорили й Клишевич з Дмитрієвим: «Не довіримо зміни—ви ще молоді й недосвідчені. От разом із старими—тоді будь ласка». Вони не могли й не хотіли зважати на такі факти, коли у них під боком комсомольці й молодь працювали краще за деяких старих. Вони не хотіли зважати на ентузіазм комсомольців і молоді на їхнє бажання будь-що-будь ліквідувати прорив.

Нарешті, домоглися. Зміну вирішили організувати, але не наскрізну на всю піч, а лише каталів і дробильників. Для зміни прикріпили спеціально інженера-комсомольця Сороку. Вилучили з інших змін тих, що записалися, і почали працювати.

Перших днів працювали погано. Не було достатнього технічного керівництва, деякі комсомольці ще не почували себе організаторами цієї справи. Одні не відчували себе організаторами, а інші просто лінувались. Це питання зразу ж перенесли на бюро осередку. Хлопців «накрутили». Вони зрозуміли, що вже коли почали працювати, то треба працювати так, щоб виправдати довір'я.

Пропрацювавши перший місяць, досягли показників, що промовляли самі за себе. Комсомольці й молодь зміни більше не хвалились, їх хвалили показники, яких вони уперто домагались і домоглися. За місяць зміна каталів і дробильників, поліпшивши якість шихти та, розбиваючи до потрібних розмірів камінь, зробила 23 подачі, виконавши завдання на 100%. Це був перший випадок за півроку, коли зміна на домні виконала своє завдання. Останні зміни дали лише по 20-21 подачі. Домна, на якій працювала зміна, виконала місячне завдання на 86% замість звичайних для неї 68—69% і на 9% більше за піч № 1.

Але це тільки перші перемоги комсомольсько-молодняцької зміни: комсомольці й робітнича молодь на них не зупинились. Вони вирішили довести хто такі «шмаркачі» й «молокососи». Підтягнувши тих, що відставали, вони рушили до нових перемог.

Перша комсомольська піч

В чималому червоному кутку мартенівського цеху «А» зібралось понад сотня комсомольців і робітничої молоді. Це—комсомольське зібрання. Сьогодні воно слухає доповідь помічника начальника мартенівського цеху Щербакова, як виконав цех програму за жовтень і про завдання на листопад.

Доповідаючи, Щербаков, старий робітник, потім майстер і тепер висуванець—замісник начальника цеху—казав: комсомол і молодь провадять боротьбу за металеву активну. Окремі товариші працюють ударно. Вони показують зразки роботи. Але все це розпорошено, і нема нічого узагальненого, на чому конкретно можна було б показати, як працюють комсомольці й молодь.

Від старого кадрового робітника Щербакова, що не дуже звик розкидатись компліментами—дістати визнання про добру роботу не легко.

Зібрання відбувалось активно. Та інакше й не могло бути. Цех завдання не виконує і на заводі вже почали вважати мартенівський цех за «найвужче місце».

Виступало багато. Виступали й комсомольці, виступали й позапартійні. І у всіх виступах було одно: програму виконати можна, організувати свої роботи ми ще й досі не змогли, немає достатнього технічного керівництва—тому не виконуємо програми.

Майже останній виступив комсомолец—підручний ливарник Чуркін. Він у своїй коротенькій «річузі», як він називав свій виступ, запропонував: ком-

сомольському осередкові в найкоротший термін організувати показову комсомольсько-молодняцьку піч. І на прикладі її роботи довести нашу здатність боротися за метал, за генеральну лінію партії.

Пропозицію зібрання прийняло і зараз же ухвалило: запропонувати секретареві осередку Сені Догадкіну протягом 5 днів дібрати людей і домовитися з начальником. Взагалі погодити всі питання про організацію комсомольської печі.

Ухвалили—і все. Зібрання розходилося, а біля столу секретаря осередку уже стояла молодь і записувалась до бригад комсомольської печі. Перші записались: Жуков, Паневін, Могильник, Баранов, Чуркін та інші. Ідея окремих комсомольців—ідея всього комсомолу, і за неї почав змагатися цілий осередок мартену «А».

Чотири дні Догадкін не виходив з мартенівського цеху. Піч № 1 і № 7 перетворились на його штаб-квартиру. У першій зміні є Догадкін, у другій є, і в третій є. Коли ж його нема? Хлопці вже почали дивуватись, коли він спить і коли їсть. Але Догадкін робив діло. Він виконував постанови осередку. Він виконував постанову організації, членом якої він перебував. Він виконав обов'язок комсомольця. Список комсомольців, що записалися, проглянули на бюро осередку разом з партосередком і господарниками. Вибрали міцних, стійких хлопців. Штат на комсомольську піч скомплектовано.

Далі постало питання—яку ж брати піч? Обговорили і ухвалили: перша піч відстає найбільше, вона систематично не виконує завдання, на ній треба попрацювати, щоб вона виконувала своє завдання. Щоб показати, як комсомольці й молодь можуть працювати, треба взяти найвідсталішу піч і зробити з неї передову. Така була піч № 1 старої будови. Комсомольці взялися до неї.

Почали працювати. «Взявся до роботи, то май же й охоту». Це прилів'я збагнув кожний комсомолец, кожен робітник, що працював коло печі № 1. Робота печі почала помітно вирівнюватись.

Якщо колись рівчачники в жодній зміні не обходились без допомоги з інших рівчаків, часто не встигали за 8 годин убрати літники і набрати крути на рівчаки, то комсомольці домоглися того, що не тільки працювали без сторонньої допомоги, але і через змагання робили ту саму роботу—убирали літники й набирали рівчаки за 5—7 годин. Цілком перестало затримуватися топлення через невідготовлені рівчаки. Упертою роботою комсомольці ліквідували їх раз і назавжди.

Чимало допоміг у роботі своїм керівництвом досвідчений майстер-висуванець Васильєв. Організованість, тверда комсомольська дисципліна, участь всіх у соціалістичному змаганні—ось що вирішило перемогу комсомольської печі.

Комсомольська піч перемогла. Її перемога на загальному фронті мартенівців у боротьбі за метал швидко спадає на очі. Комсомольська піч перемогла, а разом з нею перемогла звичайно мартенівське нехлюйство сила організованого колективу комсомольців.

Але комсомольці-мартенівці не припинили своєї боротьби за метал на зовнішньому фронті.

Де народився зустрічно-змінний?

Багато сперечалися й сперечаються про те, хто є ініціатор зустрічно-змінного пляну ударника. Сперечаються бригада з бригадою, цех з цехом, ударники з ударниками. Аркушевальцівники доводять свою першість, а мартенівці—свою. Бригада майстра Шарого з аркушевальцівки доводить, що вона перша винайшла цю форму соцзмагання, а комсомольська піч, що нею керує майстер Васільєв, доводить, що вона перша.

Хто ж справді є ініціатор? Хто перший на заводі, батьківщині зустрічно-змінного пляну ударника, винайшов такий спосіб, щоб з такою силою підняти шлюзи і відкрити шлях для нового, справжнього більшовицького потоку трудової ініціативи робітничих мас ударників.

Хто перший?

Маса!

Маса ударників! Маса робітників! Маса, краща частина шістнадцятитисячного колективу робітників,—ось хто ініціатор, ось хто своєрідний винахідник нової форми соціалістичного змагання зустрічно-змінних плянів ударника. Винахід, що зветься «зустрічно-змінний плян ударника» і рухає ще з більшою силою ентузіазм сотень і тисяч ударників та спрямовує його на боротьбу за п'ятирічку за чотири роки—належить колективному винахідникові: шістнадцятитисячному робітничому колективові і насамперед одній з його передових частин—ленінському комсомолові.

Частину людей перевели в інші зміни, частина захворіла,—каже секретар комсомольського осередку мартену «А» Паневін Володя,—комсомольська піч попустила темпи, почала не виконувати своїх завдань. Зустрічний плян було складено на місяць. Він не зважав на всі наші можливості, на такий тривалий час, як місяць. Денного завдання ми не завжди знали. А про те, щоб врахувати можливості виконання пляну на день, на зміну—цього не було. Доробляємо місяць і тільки шостого або сьомого дня наступного місяця дізнаємось про наслідки минулого місяця. І навіть тоді ми не знаємо своїх хиб у роботі за окремі дні. Все це було старе і користуватися цими відомостями для боротьби з хибамі було дуже важко. Інакше кажучи—працювали на осліп.

Декілька разів комсомольці збиралися на зібрання, обмірковували, говорили, але далі розмов діло не посувалось. Такий стан надалі зовсім не гарантував, що можна буде виконати плян з кількісних або з якісних показників.

— Довго думав я з хлопцями—продовжує Паневін—як же краще організувати роботу і зустрічний та поліпшити роботу комсомольської печі? І нарешті вирішили, що треба удосконалити не зовсім вдалий місячний зустрічний.

Зібрались ми групою чоловіка 5—8 і пішли до партосередку домовитися про свої наміри вдосконалити зустрічний. В партосередку ми дістали ще більшу «зарядку»—нашу пропозицію прийняла вся партійна маса мартену «А». Партосередок вніс чимало посутніх коректив, дав багато добрих товариських порад, доручив окремим партійним товаришам допомогти комсомолові здійснювати цю ідею, де будуть якісь перешкоди. Договорилися

що насамперед треба скликати комсомольське зібрання, разом з позапартійною молоддю і докладно обміркувати всі деталі «реконструкції» місячного зустрічного плану цеху.

Договорились, дістали «зарядку» й почали працювати.

Комсомольський осередок скликав зібрання. Обмірковуючи зустрічний, комсомольці висунули нову форму змагання—добовий зустрічний.

Усі хлопці з великим ентузіазмом підтримали ініціативу добового зустрічного плану. Дебати кінчались. Справа вирішувалась на користь зустрічно-добового. Але ініціатива комсомольців піднеслась ще більше і хтось з ослона крикнув: «Чого там валандатися з добовим, коли нам треба на кожну зміну висунути свій зустрічний».

Отут і не витримали опортуністи. Клясовий ворог найшов собі підспівувача в особі «комсомольця» опортуніста Фоміна. Коли дебати вже кінчались, то він взяв собі слово. Хлопці нашелешилися—знали, що він щось ляпне. Комсомольці мартенівки знали його, як «ударника», який був задоволений лише з того, що його прізвище було в списку, а далі—його ніщо не обходило. Через те комсомольці й нашелешилися. Вони чекали, що Фомін скаже обов'язково щось таке, що розбігатиметься з бажанням і волею цілого комсомольського колективу. Фомін почав:

— Що ви робите? Куди ви дивитесь? Чого ви даєтесь одурити себе? Та хіба ви не бачите: дають пляни нездійсненні, складають їх по кабінетах, а потім, як не виконаємо, починають видумувати різні зустрічні! Спочатку річний—не виходить, далі місячний—теж не виходить, а тепер уже видумують зустрічний на зміну! Та це ж—шах... рай... ство...

Скінчити Фоміну комсомольська маса не дала. Йому перебили, а ударник комсомолу Чуркін відповів Фоміну від усієї маси:

— Хто б казав про шахрайство! Хто б говорив про нездійсненність плянів—опортуніст ти, нещасний! Та ти ж без року тиждень працюєш на заводі, та й то чи працюєш, а симулюєш.

Ми, комсомольці й робітнича молодь, працюємо ударно й кажемо: пляни по нашій силі, пляни здійсненні, ми їх самі складаємо, ми їх і виконаємо. Ми змагаємося за виконання виробничої програми методами соціалістичного змагання, ми нашу працю організуємо на основі великої ідеї Володимира Ільїча про соціалістичне змагання і нікому не дозволимо плямувати це велике діло. Всіх, хто заважатиме нам, нещадно відкидатимемо на бік—усуватимемо з шляху. От і зараз ти проліз до нас і плямуєш цю ідею. Немає тобі місця серед нас—ударників-комсомольців і тебе комсомольська організація повинна усунути з шляху, щоб ти не заважав їй йти уперед.

Чуркін скінчив під оплески всіх присутніх. Дуже вподобався їм його виступ. Вони зрозуміли, що Чуркін своїм виступом «убив» не тільки виявляючого опортуніста Фоміна, але й дав зрозуміти тим, що хиталися, за що треба боротися і як треба боротися.

Зібрання, що кінчилося, після виступу Фоміна і відповіді Чуркіна, ніби знову почалось. Яскраво-опортуністичний виступ Фоміна стурбував усіх комсомольців, всю молодь. Комсомольці, що виступали після Чуркіна, дали рі-

шучу відсіч наклепам на ленінську ідею соціалістичного змагання. Зібрання осередку ухвалило:

«З завітнішого дня комсомольську піч № 1 поставити на роботу по зустрічно-змінному. Змінно-зустрічний плян ударника, як нова форма соціалістичного змагання, допоможе нам довести старим, що ми, комсомольці й молодь, можемо боротися за темпи, за метал; а пляни, які ми самі складали і взяли на себе — цілком реальні і здійсненні.

Опортуніста Фоміна, що виступав на зібранні з опортуністичними наклепами на ленінову ідею соціалістичного змагання і її нову форму — вищу на даному етапі — зустрічно-змінний плян ударника — з комсомолу виключити».

В такій упертій і жорстокій боротьбі за темпи, за метал цілого колективу комсомольців народився перший у Радянському Союзі комсомольський зустрічно-змінний плян ударника.

Насамперед треба відзначити, що змінно-зустрічний цілком змінив систему обліку, поставив роботу плянового відділу на суто оперативні рейки. Якщо колись наслідки виконання пляну можна було знати тільки за місяць, то тепер наслідки відомі були зразу ж після закінчення роботи.

Подолавши всі перешкоди, комсомольська піч № 1 почала працювати на зустрічно-змінному пляні ударника, і ось маємо наслідки: 20 грудня — завдання першої зміни — 32 тонни, зустрічний — 33, виконали — 34; друга зміна — завдання 32 тонни, зустрічний 35 тонн, виконали — 34 тонни; третя зміна — завдання 31 тонна, зустрічний 34 (не хотіли відставати від інших змін), виконали — 33 тонни.

Наслідки яскраві. Ініціативу комсомольської печі № 1 швидко підхопили ударники й комсомольці інших змін і печей. Ця форма соцзмагання почала просякати в ударні бригади, в цехи величезного заводу. Ішовши від комсомольської печі до варстатів, — зустрічно-змінний зустрів перешкоди.

Комсомольський зустрічний перемагає

Зустрічно-змінний, народжений від заводського комсомолу і робітничого колективу в боротьбі за пляни ударного кварталу, почав просякати у всі цехи, у всі бригади. Зустрічно-змінний став за систему роботи не тільки комсомольсько-молодняцьких агрегатів і бригад — він став за систему роботи всіх ударних бригад. Робота окремих агрегатів свідчила, що тільки застосувавши зустрічно-змінний плян ударника, можна виконати виробничі завдання. З того часу змінно-зустрічний увійшов у роботу ударних бригад, як система соціалістичного змагання.

Зустрічно-змінний вимагав ґрунтовної ломки роботи професійних організацій у цехах.

Мартенівський цех «Б» завдання не виконує. Чому? Відповідь єдина і проста: немає вищої форми соціалістичного змагання на даному етапі зустрічно-змінного пляну ударника. А проте, взяти досвід роботи мартену «А» і застосувати його в роботі мартену «Б» — найлегше. Але яке діло до цього цехкомові? Нема, то й нема.

Чому не виконуємо пляну? Чому профорганізація не керує запровадженням зустрічно-змінного пляну в роботі печей?

З такими питаннями ударники цеху звернулися до голови цехкому—Бобкова. Він, не розуміючи, чого це до нього звертаються з такими запитаннями, подивився на них і сказав:

— Гм... Зустрічно-змінний, кажете? Нічого не чув!.. А коли б і чув, то хіба ці питання для мене? Це не моє діло. Це діло виробничого сектора.

Ударники звернулися до виробничого сектору, а саме до Зубкова, і тут дістали відповідь справжньо-опортуністичну:

— Та хіба ми можемо думати про якийсь там зустрічно-змінний, коли ми й того завдання, яке нам дає заводууправа, не виконуємо.

Так спочатку одбріхувалась, а потім відмахувалась більша частина профспілкових цехових комітетів. Вони не підхоплювали ініціативи ударників і протиставили їй лише свої опортуністичні «докази»; інші захищались футлярами своїх «службових обов'язків».

Але зустрічно-змінний стояв твердо. Він ішов від одної бригади до другої. Крок його був твердий і точно розмірений. Це був крок нових соціалістичних темпів.

Інертність профорганізацій у цехах зусиллями партійної організації заводів Ільїча—переможено. Партосередки в цехах домоглися рішучого повороту профспілок лицем до зустрічно-змінного. Заводська газета організувала увагу всієї заводської громадськості на слабкому місці і висвітлювала досягнення бригад (аркушевальцівники, комсомольської печі № 1 тощо).

Під керівництвом парторганізації на заводі розгорнувся широкий похід за опанування нової форми соціалістичного змагання—зустрічно-змінного пляну. В цій боротьбі за прискорення темпів виробництва, за запровадження зустрічно-змінного в практику кожної ланки виробництва партійна організація зайвий раз виявила справжньо свою керівну роль. Кожний член партії і комсомолец біля варстату, біля печі, енергійно боролися за зустрічно-змінний, ведучи за собою всю робітничу масу заводу. В процесі цієї боротьби профспілкові цехові комітети своєчасно визнали форму зустрічно-змінних плянів за «законну» і своєчасно почали організовувати їх у бригадах і агрегатах. Підхопивши ініціативу комсомолу, діставши відповідну зарядку від парторганізації, профспілки не відстали, не розгубились, а разом з парторганізацією і комсомолом працювали над запровадженням зустрічно-змінного, над прискоренням темпів виробництва.

За п'ять хвилин до другого гудка

Коли гуде перший гудок? Він гуде за півгодини до зміни. Прогув перший і робітники помалу йдуть до своїх печей, варстатів. Вони йдуть раніше, щоб оглянути своє місце роботи, щоб дізнатися в товаришів по роботі, як працюють машини, варстати, печі.

Прогув перший—і секретар осередку комсомолу Догадкін Сеня ішов до картену. Йдучи повз контору, він забіг до неї і довідався в пляновика, яке завдання сьогодні має перша піч на добу, яке—для першої зміни.

Хлопці вже зібрались біля печі. Деякі вже передягались у спецовки і сідали, відпочивали.

Прийшов Сеня. До другого гудка, до початку роботи зміни залишилось лише п'ять хвилин. Комсомольська група й ударники печі—біля ливарника. Ливарник каже:

— Господарник дає сьогодні нам для першої зміни завдання 30 тонн. Яку зустріч висунемо на сьогодні? Майте на увазі, хлопці, що зміна перед нами дала замість завдання 30, 31 тонну. У нашій зміні є досить шихти, заправних матеріалів, досить нафти. Наше топлення повинно просидіти менш за їхнє і ми можемо дати більше за них... Скільки висуваємо?—перепитує ливарник.

Ударник комсомолець Чуркин через голову своїх товаришів крикнув:

— Висунути зустріч на 33 тонни.

— А чи зробимо ж?—обізвався хтось іззаду.

— Повинні зробити і зробимо.

На дошці було записано:

Завдання—30 тонн; зустрічний—33 тонни.

Тривалість топлення:

Завдання—8 годин; зустрічний—7 годин.

Записали—і все. Всім зрозуміло, що сьогодні перша зміна повинна дати замість завдання 30 тонн—33 тонни.

Обміркували, записали і почали працювати.

За 8 годин на тій самій дошці комсомолец Паневін написав наслідки роботи.

Завдання—30 тонн; зустрічний—33 тонни; виконано 35 тонн.

Тривалість топлення:

Завдання—8 годин; зустрічний—7 годин; виконано—за 7 год. 20 хвилин.

Отак просто, без ніяких чотиригодинних утомних засідань, а лише за 5 хвилин бригада печі № 1 провела свою виробничу нараду, обміркувала завдання й висунула зустрічно-змінний. Отут і полягає вся суть складання зустрічно-змінного.

Ударна бригада за 5 хвилин до другого гудка перевіряє геть усі свої можливості сьогодні, а не ввввв, враховує стан агрегата, підручні матеріали, постачання. Так складаючи зустрічний і перевіряючи свої можливості раз назавжди усувається балаканина «взагалі». Тут треба конкретно сказати що, де і як треба використати сьогодні.

Отже зустрічно-змінний складають самі ударники комсомольці. А коли вони самі його складають, то повинні й виконати. А відділя, зустрічно-змінний підвищує відповідальність кожного ударника, кожного робітника за виконання плану на агрегаті, на якому він працює. Він вимагає побіжно вправляти всі хиби в роботі зміни, боліти за кожну хоч би найменшу хибу в роботі, заставляє всіх і кожного зокрема прагнути перемоги сьогоднішньої зміни.

Завод без сировини

Надворі зима. Люта зима. Початок лютого.

Надійшли перші сигнали з залізниці: «снігові замети гальмують просування вантажу». Оці «новини дня» облетіли цілий завод за якусь годину. Кожен ударник, кожен робітник, довідавшись про це, думав: який новок треба зробити з цієї звістки? А висновок треба було зробити оди-

гальмується просунення вантажу—отже гальмується просунення сировини, гальмується приставка «їжі» домнам, мартенам, кокусовим печам, без яких вони жодної хвилини не можуть існувати.

9 лютого. Сьогодні завод перший раз не дістав жодного вагона сировини, жодного вагона допоміжних матеріалів. А дістати він мав їх понад 2000. Сировина надходить нерегулярно уже більше як тиждень. Запаси помітно зменшуються. В таких умовах, коли не приставають сировини, коли з великими труднощами й напруженням доводиться через снігові замети пробиватися від одного цеху до другого—працювати надзвичайно важко. І не зважаючи на це, жодний робітник, жодний комсомолец не кидав своїх місць, своїх трудових постів. Всі вони на своїх постах, усі на роботі. А комсомольці? Комсомольці—приклад. Сировини не вистачає, стан загрозливий, а вони на мартенівській печі № 1 заводу «А» висувають зустрічно-змінний і коштом мобілізації внутрішніх ресурсів перевиконують його. «Завдання 30 тонн, зустрічний 33 тонни, а видали—32 тонни». Так рапортує телефоном секретар комсомольського осередку тов. Паневін.

Уже третій день цехи в заводі не дістають сировини. Норми «споживання» домнам і мартенам зменшено. Їм дають тільки 40—50 відсотків потрібної їжі. Але і при такій зниженій нормі запасів вистачить лише на 2-3 дні.

Цього дня хуртовина розбушувалась остаточно як ніколи, а крижаний вітер допомагає їй робити свою справу—справу стихії. Цього дня запасів залишилось лише на одно та й то неповне завантаження. Сировини немає. Обличчя горнових, ливарників, каталів, рівчачників сьогодні суворіші ніж учора, ніж позавчора, ніж усі минулі дні. Вони відчують і переживають тривогу. Що буде, коли й сьогодні не прибуде сировина і їхні рідні домни, мартени зупиняться. Вони цю тривогу переживають так боляче, ніби і їхнє життя має зупинитись, як зупиняться домни й мартени.

Майстер Васильєв, керівник комсомольської печі № 1 мартену «А»—підходить до Паневіна Володі—секретаря комсомольського осередку, що стоїть похмуро біля своєї печі, і каже:

— Нічого, Володя, не журись, сьогодні привезуть руду, а завтра домни надуть нам чавун і ми знову працюватимемо по-ударному.

Паневін і комсомольці, що стояли поруч, ніби «воскресли з мертвих». Почали жартувати, усі повеселіли. Повеселіли не через те, що просто стало весело, а через те, що почули, що завтра їм знову доведеться працювати по-ударному, по-комсомольському. Працювати повною ходю.

Минув день. Сировини завод не дістав. Слова Васильєва не справдилися. З залізниці дістали звістку: «вантажу не буде, через замети припинився рух поїздів, вантаж застряг у дорозі». Прокляті замети зробили своє діло. Завод залишився без руди, нафти, вугілля, кокусу, каменю...

...Домни, мартени, що жили останні дні напівголодно—зупинились. Завод зупинився, цехи не працюють.

Домни й мартени повинні працювати

Так тривало шість день. Перспектив дістати сировину—немає. Остаточ-но довідались, що поїзди з вантажем заметено снігом. А проклята хуртовина не вгаває. Становище ускладняється.

Надвечір шостого дня. Приміщення завкому комсомолу заметено снігом. Насилу пробиваючись крізь замети, похмурі, мовчазні, що колись працювали з піснями по-ударному—комсомольці сходяться до свого заводського комітету.

Зібралось понад двадцять чоловіка. Секретарі осередків, члени бюро завкому, активісти і просто комсомольці—всіх потроху. Деякі сіли на стільцях і сидять задумавшись, інші позабивались у кутки і про щось тихо сперечаються. В кімнаті тиша. З-за столу встає присадкуватий, широкоплечий хлопець—секретар завкому комсомолу, і глянувши на всіх серйозним поглядом, твердим, певним, не панічним, а організованим голосом, почав говорити:

— Товариші. Становище на заводі через брак сировини всім відоме. Наші домни, мартени, вальцівки стоять. Немає нафти, руди, вугілля, немає лому. Сировини немає на заводі, але сировина є на коліях, її замело снігом, разом з поїздами. Доки ж ми будемо сидіти й ждати? Треба зараз же об'явити штурм заметам. Замети ми повинні перемогти. Вугілля, нафту, кокус руду—ми повинні будь-що-будь приставити на завод. Я скінчив.

Всі, що сиділи, особливо мартенівці й доменці, як почули, що руда, вугілля, кокус, нафта є, але їх треба тільки приставити на завод, вирвати з рук хуртовини—повеселіли. І коли секретар завкому скінчив свою коротеньку промову—вони виступали по черзі і рішуче висловлювалися за мобілізацію комсомольців на боротьбу з заметами. Говорили майже всі. Але сьогодні вони говорили якось особливо—коротко й конкретно... Дебати скінчилися швидко.

Секретар завкому комсомолу знову встав з-за столу і вже більше не даючи настановлень, коротко сказав:

— Товариші, хто за те, щоб завтра оголосити мобілізацію комсомольців на боротьбу з сніговими заметами, за крижаний похід по руду, вугілля, по нафту?

Руки підняли всі.

— Отже, ухвалили?—перепитує секретар завкому.—А тепер, товариші, давайте розійдемося, але щоб завтра о десятій годині ранком мобілізація була цілком закінчена.

Як виходили з приміщення завкому, хуртовина ще гірше бушувала. Шляхи позаносило, і вночі доводилось по шию лазити в снігу, відшукуючи дорогу.

Жодної хвилини не гаючи, секретарі осередків розійшлися по цехам, а деякі з них на квартири до комсомольців. На воротах заводу з'явився перший наказ штабу при партійному комітеті:

«Штаб боротьби з сніговими заметами при заводському партійному комітеті оголошує мобілізацію членів партії і комсомольців та робітників в ударний батальйон боротьби з стихією.

Начштабу Бабчук».

Звістка про цей наказ облетіла увесь завод, як вітер. Усі йшли добровільно, не чекаючи поки прийдуть і мобілізують. Ніхто цього не хотів. Секретарі комсомольських осередків приходили на збірний пункт з своїми маленькими загонами. Перший прийшов секретар осередку житлобуду Гриць

Аваркевич, а за ним мартенівці, доменці, аркушевальці, сортовальці тощо. Охочих було багато.

Добірний загін 500 чоловіка комсомольців і партійців та ударників вишикувались ротами і вийшли з заводу на станцію Сартана.

Уся комсомолія, всі робітники організувались на боротьбу з стихією. Але більшість їх залишились на заводі, розчищати заводські колії. Комсомольці були не самі. Їхні керівники були спереду. Коли осередок відділу капітального будівництва, мобілізувавшись, рушив уперед, то секретар осередку Ломакін—був спереду. Він був організатор маленького, але міцного загону.

Пробиваючись через замети, загін підходив до станції. Залізничники вже наготували вагони для загонів. У вагонах холодно, вітер продимає наскрізь. Підійшли до вагонів. Лунає команда і весь загін вишиковується в одну шереду. Перелічують людей, перешикуються на роти, на чоти, організуються в ударні бригади і по 35 чоловіка бадьорих молодців вскакують у вагони. Замерзлі пічки в вагонах задиміли. Залишені два вагони вугілля на станції розібрали протягом 10 хвилин. Покрекуючи в снігових заметах, вантажні авта привезли теплу спецовку, струмент, їжу. Лунає команда командира загону Бабчука:

— У вагони сідай!

Поезд відійшов від станції Сартана з комсомольськими піснями.

Замети переможено

Тяжко стогнучи, напружуючись, паровоз разом з вагонами ішов на погребок. Пісні, початі ще в Сартані, не встигали. Поезд підійшов до станції Асланове і врізався в суцільний замет. Далі їхати не можна. Свище машинист і чути команду:

— Перша рота—виходь!

Хлопці перестали співати і швидко вийшли з вагонів. Лопати в руки—до роботи. Працювати тут довелося не довго: замет був не дуже великий і за годину-півтори поезд рушив далі.

Надворі ніч. Хуртовина не встигає. Поезд наближається до станційного семафору станції Кальчик. Не доїжджаючи до семафору, зупинились: замети, далі їхати не можна. І знову команда. Але вже виходить не перша рота, а третя й четверта.

На станції Кальчик відкопали заметений поезд і перші вагони з вугіллям і рудою покотилися вниз до заводу. У загоні перший раз за час роботи можна було побачити усмішки. Найбільш задоволені були ті, хто відкопував цей поезд. Були задоволені не через те, що розкопали великі замети снігу, а через те, що знали: за дві-три години їхній рідний завод дістане першу партію руди й вугілля.

Але з цього відкопаного поїзда завод задовольнитися не міг—щоб його пустити потрібна була ще нафта. І наш загін рушив далі.

Ніч. Станція Карань. Три поїзди занесено аж по дах. З чим ці вагони, з чим ці поїзди, для кого вони призначені. Ніхто нічого не знає. Знов команда:—«Виходь». І хлопці, забувши про сон, забувши про їжу, швидко збирались і виходили з вагонів. Наперед вискочив секретар трубного осередку Пава Лунякін, а за ним секретар житлобуду Гриць Аваркевич, сек-

ретарі осередків Хомич, Хоменко, Паневін та інші. Вони були спереду. Вони не тільки йшли попереду, вони організували комсомольців, вони організували масу.

Розкопували «три трупи» повною ходю. Представник ЗПК — начальник штабу Бабчук працював поруч з усіма іншими. Штаб дістав повідомлення: в одному з поїздів знайшли кілька цистерн нафти. Зв'язок з заводом відновили через залізничний телеграф. Завод повідомили, що в поїздах відкопаних на станції Карань, є нафта і що ця нафта за кілька годин буде на заводі. Так і зробили—відкопану нафту в першу чергу відпровадили на завод.

Завод телеграфує: «Одержали нафту. Частина гарячих цехів почала працювати. Відряджайте людей з гарячих цехів».

Наказ по загону і робітників-комсомольців, артільців, що працюють у гарячих цехах, відряджають назад на завод. Ніхто з них не хотів повертатися одинаками, повертатися «дико» — усі хотіли повернутись після перемоги, організовано. Але обов'язок членів партії, обов'язок комсомольців, обов'язок робітника-ударника перед заводом, дисципліна — зобов'язували кожного виконати наказ і повернутися на завод хоч би й «дико». На них чекали домни й мартени, і вони виконали наказ.

Відкопані з снігових заметів вагони формували в менші поїзди і відпроваджували на завод. Роботу на станції Карань скінчено. Всі три поїзди відкопані, станційні колії прочищено. Рух на ділянці Карань—Маріюпіль відновлено. Налагоджуємо зв'язок з Волновахою і загін їде далі.

Четверта доба, як загін виїхав із Сартани. Це три доби безперервної роботи. Четверту добу вже люди напівсплять, напівдять, але працюють ударно. Воєнна обстановка, отже як і на війні. Ніяких розмов про втому, про недоїдання. Жодного випадку, щоб хтось захворів. Дисципліна залізна. Та інакше і не могло бути. Аджеж обов'язок перед заводом, перед країною вимагав ударної роботи у відновленні руху. І всі цей обов'язок всіма силами виконували.

Попрацювавши добре на Волновасі, загін рушив далі. Визволяли поїзд за поїздом.

Не доїжджаючи до станції Ялинівка, у виїмці відкопали пасажирський поїзд № 83, що простояв 6 діб занесений снігом по вікна.

І коли загін, що не спав п'яту ніч, відкопав цих «мучеників стихії», вони ніби воскресли. Подякам, привітанням не було кінця. Але загін не мав часу вислухувати цих привітань — на нього чекали застряглі десь поїзди з вантажем для заводу. Доїхавши майже до станції Доля, і відкопавши всі поїзди, що траплялись на шляху, відновивши рух поїздів на ділянці Сартана—Доля, щось близько 140 кілометрів, загін повернувся в цілому складі на завод.

Повною ходю

Повернулися люди. Домни й мартени ожили. Мартени після тривалого вимушеного стояння, чимало охололи. Виснажені, вони проглинули першу завалку.

Домни тепер могли діставати повну норму «їжі». Пропускаючи через своє «горло» завалку, вони перший раз після стояння освітлили своїм по-

лум'ям увесь завод і заводське селище. Робітники ніби ожили. Горнові, формувальники, каталі-дробильники, чавунники, майстри, інженери—всі ожили, і життя домни, життя людей на ній попливало знов колишнім розмірним і давно встановленим порядком. Всі знову стали до роботи, взялися за темп, за свій рідний зустрічно-змінний.

Скінчилось перше топлення. Горнові пробили вічка і розтоплена лава «готового» чавуну полилася у форми, засипані снігом, обмерзлі кригою. Чавун, розлитий у форми, почав вихолодати. Прокинувшись після довгого снання, заводський паровозик підігнав до ливарного двору платформи. Бригада чавунщиків з подвійною енергією налягла на гарячий ще чавун. Майстер хотів був зупинити завзяття чавунників, мовляв, чавун ще не вихолов, але чи могли чавунники зважати на такі умовляння майстра, хіба було коли заперечувати?—мартени чекали на чавун і їхнє завдання якнайшвидше дати їм чавун, задовольнити їхні потреби.

Вантажили ударно. Скінчили раніш терміну. Знову підбіг паровозик, зачепив уже навантажені платформи й потяг їх до мартену. Ливарники сьогодні веселі, бо з доменного цеху повідомили, що мартени обов'язково одержать чавун. Свято. Але ливарники готуються до ударної роботи. Нагнати пропущене і те, що вкрала стихія—це їхній пролетарський обов'язок.

З самого ранку вони розпалюють мартенівські печі. Готуються приймати чавун з домен. Вантажники шихтового двору відкопуючи в снігу примерзле залізо, готують шихту, відвантажують з вагонів лом. Скрізь по мартенах справді по-ударному всі робітники готуються пускати печі, витоплювати сталь, перекидати болванки в аркушевальцювальний цех. Добре сьогодні рівчачникам. Їм сьогодні не душно, їх не пече, вони сьогодні працюють не так, як завжди, а в холодному рівчаку. Вони сьогодні рівчак виготовляли за чотири години.

З-за аркушевальцювального цеху показався паровозик. Це він везе чавун для доменного цеху. Мартенівці готові прийняти його безпосередньо в печі. Їхні печі стоять «на парах», витрачаючи покищо невеликі дози нафти. Увесь цех радіє. Радіють усі, починаючи від накривкового, кінчаючи майстром.

Першу завалку скінчили. За 8 годин має бути перший стоп. Це за планом, але ударники зобов'язуються видати стоп не за 8 годин, а за 6 год. 30 хвилин. І своє зобов'язання виконали: комсомольська піч № 1 видала стоп за 6 год. 40 хвилин, а молодняцька комсомольська № 9—за 7 годин. Аркушевальцівники одержали болванки. Вальцівний варстат почав вальцювати листи. Трубний цех одержав аркуші, почав їх гнути і злітовувати в труби.

Усі снігові дружинники (так звали на заводі робітники тих, що боролися з заметами) повернулися в цілковитій бойовій готовості, у повному складі. Бій з сніговими заметами скінчився, жодної людини в цьому бою не втрачено.

Закінчили бій з заметами, але бій на фронті боротьби за виробничий план тільки-но треба було починати. Повернулися і кожен став на своє колишнє місце. Від гарячих мартенів і доменних печей, від гарячих печей вальцівки і вальцівних варстатів—до хуртовини, морозів, заметів понад

зріст людини,—і знову до домен, мартенів, вальцювальних верстатів, такий шлях пройшли комсомольці й робітники протягом п'яти днів. Правдивий шлях, бойовий шлях! Справжні героїчні вчинки загону врятували завод від неминучого простою ще тижнів на півтора.

Завод дістав нафту, вугілля, руду, камінь. Домни й мартени дістали їжу. Завод знову почав працювати повною ходюю.

Змінний знушається з опортуністів

Трубний цех не виконує завдання. Після того, як став завод, він почав вирівнювати свою роботу. Окремі бригади старих застосували досвід зустрічно-змінного пляну аркушевально-вальцювальників і мартенівців до виконання свого завдання. Але в цілому цех ще далеко плентався в хвості. Нарешті зустрічно-змінний дійшов і до комсомольського осередку трубного цеху. Комсомольці-трубники працювали погано. Не було в них організатора. Комсомольців було охоплено соцзмаганням лише на 57%, і то тільки за списками, а коли довелося перевірити, то виявилось, що ударників лише 41%. Треба було зрушити осередок.

І це зрушення здійснив зустрічно-змінний. Він прибув до осередку і почав вимагати ґрунтовної перебудови роботи. Роботі по-старому—від бюро до зібрання і від зібрання до бюро—зустрічний поклав край. Всю роботу комсомолу треба було перенести з червоного кутка й осередку безпосередньо в групу, в бригаду. Отже всю комсомольську роботу треба було перевести на сувору оперативність, щоб її могла контролювати щоденно, щозмінно, щогодини знизу маса комсомольців і ударників, що працюють над зустрічно-змінним.

Увесь комсомольський загін трубного цеху мусить стати на бій за виконання промфінплану, за нові методи соцзмагання. І тоді, командир цілого загону заводського комсомолу, трубного осередку Ісаков—дезертував. Про своє дезертирство він пише сам:

ДО БЮРА ЗАВОДСЬКОГО КОМІТЕТУ КОМСОМОЛУ.

«Дорогі товариші! Хоч як це сумно, але я хочу просити вас, щоб ви вигнали мене з секретарів осередку. Я відчуваю за останній час, що я особливо став неповоротний у роботі осередку. Не знаю, чим це все з'ясувати, але почуваю, що я постарівся і не можу дати потрібного ентузіазму молоді.

Я знаю, що ви дорікатимете мені за те, що я в такий відповідальний момент кидаю роботу. Єдиная думка, що може створитися про мій відступ перед труднощами, це думка, що я правий опортуніст. Але ні, прошу цього не думати. Труднощів я не боюсь і вважаю, що мій вчинок правильний. Вся робота й ініціатива молоді залежить від їхнього керівника. В даний момент я цієї ініціативи не маю, не можу запалити в молоді ентузіазму, а це своєю чергою відбивається на роботі.

І все це примушує мене попередити розпад осередку. Прошу розібрати цю заяву і дати відповідні висновки».

Ісаков.

Він просить зробити «відповідні» висновки. Не якісь там, а певні, «відповідні». І цілком зрозуміло. Боротьба за виконання програми, за темпи господарського будівництва—це війна на господарському фронті. Ця боротьба значно важча за боротьбу на фронті громадянської війни. І в цій війні, як і в кожній, повинні бути і є дезертири. Дезертири на війні—це зрадники. Дезертують на війні не тільки рядові, але й командири. І тут, на господарському фронті, також є дезертири як рядові, так і командири.

Що роблять з рядовим, який дезертував? Розстрілюють, але не завжди. А що роблять з командиром, який намагається розкласти свій загін і дезертувати? Розстрілюють. Знищують фізично.

На господарському фронті становище інше. Тут рядовому дезертирові просто дають карантин. І командира, господарського фронту, який дезертирував, не розстрілюють, не знищують фізично. Його оголошують за дезертира з трудового фронту, його розстрілюють морально, його вилучають із своїх лав.

А що зробила заводська організація з дезертиром, командиром одного з заводських загонів господарського фронту—комсомольців трубного цеху?

Бюро заводського комітету комсомолу виявляючи тверду волю цілого колективу комсомольців, ухвалило:

«Подана від Ісакова заява про звільнення від секретарства в осередку (трубному), важить на те, щоб обдурити цілу організацію, приховавши своє опортуністичне нутро. Одійти від активної роботи в комсомолі і поза ним продовжувати своє опортуністичне діло. Відпочити поза комсомолом від темпів нашого будівництва, що все зростає.

Ісаков, бувши за секретаря осередку, не запроваджував настирливо постанови організації про мобілізацію на виконання виробничих завдань. Осередок під його керівництвом не йшов і природньо не міг іти вперед у боротьбі за промфінплян.

Тов. Ісакова, члена ЛКСМУ з 1922 року, за яскраво виявлений правий опортунізм на практиці, панікерство, за небажання працювати в комсомолі і боротися за темпи соціалістичного будівництва та генеральну лінію партії, за яскраво виявлену підтримку лінії Бутиркіних—з комсомолу виключити, просити КК виключити його і з партії».

Так народжений від комсомольців і молодих ударників мартенівки зустрічно-змінний плян ударника, дійшовши до осередку трубного цеху, виявив справжнє обличчя його керівника. Він виявив правих опортуністів, які не дали можливості, керуючи осередком, мобілізувати всі комсомольські маси на ліквідацію прориву, на боротьбу за темпи.

Поєднати боротьбу за „зустріч“ з боротьбою за техніку

Комсомол заводів ім. Ільїча має в своєму арсеналі боротьби за темпи і ініціативу, за виконання її плянів—багато досягнень. На окремих вирішних ділянках виробництва поставлені комсомольські сили: 47 комсомольських агрегатів і бригад. Це вони витягають цех із прориву. Робота комсомолу

домни 2, мартенів 1 і 9 показують зразки боротьби за плян на основі зустрічно-змінного пляну.

97% охоплення соціалістичним змаганням комсомольців і 80% молоді—це показники впертої боротьби цілого заводського комсомолу за виконання виробничого завдання.

Металь вирішує. Так ,справді металь вирішує темпи нашого будівництва. І комсомольці металургійних заводів повинні бути в авангарді боротьби за металь. Це практично розв'язали комсомольці Маріупільських заводів ім. Ільіча.

У їхній роботі й боротьбі є дуже багато досягнень, але є й хиби. А хиби ці полягають головню в тому, що й досі не підведено технічної бази під вищу форму соціалістичного змагання на даному етапі.

Зустрічно-змінний, коли вся бригада, всі ударники й комсомольці не вивчать техніки свого агрегату, не дасть того, що він міг би дати. Під нього підвести технічну базу—і не резолюціями, а конкретною роботою. Конкретна робота полягатиме в тому, що кожна комсомольська бригада повинна вивчати техніку не «взагалі», а техніку свого агрегату, технічні процеси доменного й мартенівського та вальцювального виробництва. Оцього головного і немає ще в роботі заводського комсомолу.

Не можна сказати, що комсомол зовсім не вивчає техніки. Є гуртки молоді починає вивчати техніку, але все це не поєднано з вивченням техніки свого агрегату, з запровадженням техніки організації зустрічно-змінного в своїй бригаді, варстаті, печі.

Комсомольські агрегати, що перші почали запроваджувати зустрічно-змінний плян ударника, тепер повинні почати підводити під нього технічну базу на основі вивчення техніки й технологічних процесів виробництва. Ці процеси мусить вивчити кожний ударник-комсомолец і партієць. Батьківщина зустрічно-змінних плянів ударника—завод ім. Ільіча. Тут народився зустрічно-змінний плян, тут під нього треба підвести технічну базу.

Зрушення є. Але наслідків поки що нема. Треба щоб після зрушення було й конкретне діло. Тисячі конкретних справ у вивченні техніки. Тисячі ентузіястів комсомольців на технічному фронті. Ось гасло, над яким повинні працювати і повинен працювати надалі комсомол Маріупільського заводу ім. Ільіча.

Зробити комсомол шоститисячним. Зробити шість тисяч передових бойовців за техніку.

Ось завдання, що їх розв'язує зараз увесь заводський комсомол, всі молоді ударники.

Це завдання комсомол заводів ім. Ільіча розв'яже.

УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО ПІД ПОЛЬЩЕЮ**III. Фахове навчання тільки „культурною мовою“**

У капіталістичних країнах панівна кляса—це жменька визискувачів; вона потребує конче брехні й облуди, щоб приховати клясовий гніт. Панівна кляса капіталістичних країн всіляко прагне затушувати, приховати під машкарою облуди клясовий зміст своїх гасел, ідей.

Де це зробити надто важко, капіталісти вирятовуються «глибокою філософією», намагаються довести, що чорне—то біле, а біле—чорне. Так, у пана Грабського може вийти, що нищення освіти народніх мас це не що інше, як боротьба за вищу культуру.

Не поскупився на філософію і пан Сухенек, «сам начальник відділу» в національних справах польського міністерства внутрішніх справ, коли йому довелося робити підсумки досягнень українців під Польщею, і саме в час, коли по Західній Україні лютували карні експедиції. Пан Сухенек у своїй довгій доповіді доводив, що «хоч число українських шкіл зменшилось, але воно зросло». Здається що пан Сухенек, сам спеціаліст у внутрішніх справах, допустився фахової помилки. До числа шкіл для українських дітей він зачислив очевидно всі в'язниці та поліцейські арешти, що переповнені старшими та молодими революціонерами. І тому, коли говорити про фахове шкільництво на Західній Україні, доведеться насамперед спростувати цю «дрібну» помилку Сухенека. Фахових шкіл для українських дітей майже нема, і то в подвійному значенні.

Немає жодної фахової державної школи українською мовою, а подруге, в польських фахових школах провадиться тверда політика—не дати кваліфікуватися українським робітникам. Тоді, коли в промисловості звільняють в першу чергу українців, у вечірніх фахових школах (так званих, промислових школах) відбувається процес польонізації та пересівання української робітничої молоді. Характерна тут заборона українській приватній фаховій школі в Перемишлі приймати в науку столярів, бо «тим розбивається державну школу». Дати польській робітній молоді та польським робітникам ілюзії, що вони упривілейована нація, посіяти міжнаціональну ворожнечу серед робітників—ось мета цієї політики.

Фахове шкільництво тепер, підчас кризи, цілком виявило свою реакційну суть. Криза польського капіталізму розбила шість соціалфашистські терези про «шлях до соціалізму через освіту». Вечірні промислові школи (а тільки до таких і має доступ робітнича молодь, більше до ніяких) зовсім не є осередки освіти та фахового навчання. Найкраще це видно на Західній Україні, де криза відносно найглибша і найгостріша. Брак спроможності в капіталістів панувати над продукційними силами, реакційність капіталістичної си-

стеми тут найяскравіша. Ніде в Польщі, здається, не скоротилася стільки промисловість, як тут. Візьмемо до уваги деревинну промисловість. Ось що на цю тему пише орган польських великих промисловців та фінансистів («Пшегльод господарчи» з 15 лютого 1931 року): «стан депресій на ринках дерева триває далі, а ціни впали до рівня, що унеможливорює лісовим власникам користатися навіть скромною калькульованою рентою». Ще яскравіший стан кризи в сільсько-господарській, соляній та металевій промисловості на Західній Україні, навіть у напіввоєнній нафтовій промисловості продукція знизилася (стала фабрика воску в Бориславі, припинення верчень та скорочення продукції нафтових шибів). Утворилась дивовижна ситуація, — перед польськими капіталістичними хижакми смачним шматком лежать багатства Західньої України, а вони їх не можуть стравити.

Фахове навчання робітничої молоді відбувається в умовах жорстокої кризи. Це умови безробіття і злиднів. За підрахунками польської урядової статистики, з кінця березня було в Польщі 390.000 зареєстрованих промислових робітників. Коли взяти до уваги те, що ні молодих, ні сезонних, ні сільсько-господарських не реєструють, то вийде, що в такій малій Польщі більш ніж 2 мільйони родин, у місті й на селі, позбавлених заробітку та найменшої допомоги¹⁾. Увесь тягар кризи впав на плечі робітничої класи та трудящого селянства. Шляхи, що ними капіталісти намагаються вийти з кризи, — кривава капіталістична раціоналізація й війна. Це є шлях вийти з кризи коштом трудящих, шлях загостреного наступу на зарплату, на робітничий день, соціальне забезпечення здоров'я і життя робітників. Такий, а в інший зміст має проклямоване від польсько-фашистівського уряду зниження цін. «Кардинальний принцип — здобуття зиску, не має бути порушено у часи депресії, тому зниження цін може пройти тільки способом зниження коштів продукції» («Пшегльонд господарчи»). Нашою мовою це значить — нова хвиля капіталістичної раціоналізації.

На Західній Україні вже за 1930 рік знизили зарплатню нафтовим робітникам на 5%, тартаковим на 10%, лісовим — на 50%, металевим у Сяноку — на 22,5%. 1931 р. вже почався новий наступ капіталістів. Гасло наступу дали нафтові барони, вимагаючи зниження заробітної платні на 16%.

У стратегічному плані капіталістичного наступу важливу роль відіграв наступ на робітничу молодь. Інакше й бути не могло, коли взяти до уваги, що близько 2½ мільйонів молоді від 14 до 19 років живе своєю працею, зокрема щось 200.000 працює в промисловості (цебто близько 30%). А молодь — це найнедосвідченіша, найменш організована частина робітничої класи, а тому й більш, ніж доросле робітництво, придатна для експериментів капіталістичної раціоналізації. Тому при загальному зменшенні числа молоді, що працює в промисловості в обставинах кризи відсоток молоді, порівняно до всього робітництва, збільшився. Молодь становить 30% промислових робітників, а є фабрики, де відсоток молоді значно більший — від 50 до 70%.

Є ще одна важлива причина, чому буржуазія пильно заопікувалася молоддю. Це — війна. Робітнича й селянська молодь — це основні кадри,

¹⁾ На 390.000 безробітних не більше 120.000 одержують допомогу з фонду безробітних. Допомога $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{3}$ зарплатні.

них буржуазія рекрутуватиме матеріал на гарматне м'ясо в майбутній війні. А що фашистівська Польща стоїть перед безпосередньою організацією війни проти Радянського Союзу, то за це свідчать хоча б останні воєнні алярми єдецьких сенаторів та послів і процес «промпартії» в Радянському Союзі.

Яка ж вона—фашистівська опіка над робітничою молоддю? Опіка ця—нещадний визиск та пригноблення робітничої молоді. Молодий робітник працює за плату в 3—4, а то і 5 разів меншу, ніж старші, а то й зовсім за дурно. Молодий робітник перший приходить на працю до фабрики, бо мусить приготувати все як слід до праці, а виходить останній, бо мусить при-брати варстат і цех. Коли він безробітний, він позбавлений навіть права на нужденну допомогу, що її часом має старший робітник. Молодий робітник визискуваний і пригноблений подвійно. Раз тому, що він робітник, а друге тому, що він молодий. Молодий робітник не має найменших легальних можливостей боротися за своє домагання. Ці права забрав у нього фашистівський «закон про збори». Цей славнозвісний фашистський «закон про збори» забороняє молоді до 18 років належати до яких-небудь самостійних організацій або ходити на будь-які збори, наради чи мітинги, закриті чи відкриті. Кожну нараду, де присутня молодь, вважається за нелегальну: таку нараду мають право розігнати перші-ліпші поліцейські поспіаки.

В обставинах капіталістичної кризи змінилося обличчя вечірніх промислових шкіл. Насамперед змаліло число учнів. Безробіття, злидні виганяють робітничу молодь зі школи. Молодь ніколи не могла вижити і втриматися в школі за свою зарплату. За свою працю молодь діставала мало, або майже нічого. Найкраще платять молодим робітникам так званим учням на Західній Україні на заводі вагонів Зеленівського в Сяноку. Розповімо коротко про цю «найкращу» плату. На першому році так званого навчання—16 копійок на день; на другому році—26 копійок, на третьому й четвертому році—до 52 копійок. У Львівських металевих майстернях пересічна зарплата молодого учня 17—25 копійок в день, або й зовсім нічого. В електровні «Прем'єр» у Бориславі, де молодь становить 30% загального числа робітників, молодь працює цілі три перші роки безплатно, бо «вчиться».

Не багато краще і в залізничних майстернях; «в залізничних майстернях у Львові,—пише один такий учень,—працює більше 200 термінаторів. Плата дуже низька. Кожен учень мусить працювати перший квартал даремно. У першому році отримувати 8 золотих місячно (1 крб. 80 коп.), в другому році—12 зол. (2 крб. 80 коп.), на третьому році—19 золотих (4 крб. 20 коп.), а на четвертому—аж 23 золотих (5 крб. 40 коп.).

Цей лист написаний ще наприкінці 1929 року, а тепер на третьому році кризи і цей мізерний заробіток, зрозуміло, катастрофічно знизився. Становище робітничої молоді на Україні Західній—і української і польської—ще гірше, ніж у Польщі.

Молодь ніколи не могла вижити на свої заробітки. Їй мусіли допомагати родичі. Та тепер молодь не може сподіватися на допомогу родичів, бо безробіття велике, а зарплатня зменшується. Коли в родині на чотири особи принаймні, один працює, то це велика панська ласка. Витворились умови, що молодий робітник, молодий учень має забагато, щоб умерти негайно з голоду, а замало, щоб жити. В таких умовах не про вечірню школу йому думати.

Число учнів зменшилось. За підрахунками соціально-фашистки п. Прагерової, з загального числа 200 тисяч молоді, що працює в індустрії, до фахових шкіл входить не більш 25%. Так капіталістичний лад закриває робітничій молоді шляхи до освіти. Так у світлі фактів виглядає соціально-фашистське гасло—«через освіту—до соціалізму». Як же в таких умовах,—питає соціально-фашистка Прагерова,—має робітнича молодь черпати сили, щоб передержати кризу й розвиватися?»... Одно це питання Прагерової—вже виявляє цілковите банкрутство їх «освітнього» гасла. Не через освіту, а через пролетарську революцію в Польщі можна домогтися кращого завтра. І це починає розуміти трудяща молодь Польщі і Зах. України, і туди спрямовує свої прагнення.

Криза здерла з фахових шкіл авреолу «науки», що нею любили оточувати їх соціально-фашисти. Вечірні промислові школи—це не осередки науки, а прикриття безжальної експлуатації молодих робітників. Фахове навчання це—просто обдурювання, якими капіталісти хочуть виправдати дармову працю молоді. Так званий учень—це просто тільки робітник, тільки й того, що працює він за півдарма, або й безплатно. Чи може він коли-небудь стати платним робітником, коли сотні тисяч кваліфікованих робітників не мають праці. Ні. Тепер, коли учень по 3—4 роках викупить за гроші свідоцтво про кваліфікацію, його викидають з праці. Весь зміст фахових шкіл у тому, щоб дати капіталістам кадри безплатних робітних сил. На безплатній праці молоді оперті нині калькуляції цілих фабрик.

Безплатна праця молоді це не тільки практика, але й освячена високою фашистівською справедливістю річ. Фашистівський промисловий закон 1929 року, що його ухвалено спільними голосами фашистів і соціально-фашистів, постановляє, що коли підприємцеві «не сплачується праця учня», то учень зобов'язаний працювати безплатно¹⁾. Свята фашистівська і соціально-фашистівська справедливість «освятила» безплатну працю робітників.

Приглянемося ближче, як виглядає фахове навчання. Проводиться воно на фабриці й у вечірній школі.

Капіталісти запровадили на фабриках добру назву для молодого робітника: «учень», «термінатор», «практикант». За цією капіталістичною термінологією робітник не працює, а тільки вчиться. На ділі такий учень виконує з самого початку корисну працю, як чорнороб, поміник. У виняткових випадках, де праця вимагає кваліфікації, то на це треба не чотири—шість років, як це дозволяє фашистівський промисловий закон, а чотири—шість місяців. Користуючись обманом «фахового навчання», фабриканти приймають якнайбільшу участь; це диктує їм просто капіталістична калькуляція. Коли 1927 року молоді було 10%, то вже 1929 р.—було 25%, а тепер близько 30%. Щоб якнайбільше продовжити вигідний для себе стан «фахового» ошукаництва, капіталісти, спираючись на постанови промислового закону, намагаються продовжувати час «навчання» до чотирьох—шести років; так капіталісти кохаються в науці.

¹⁾ У цьому законі є ще такі пункти: 1) учень має права змінити місце навчання, 2) учневі невільно належати до профспілок, 3) суд майстрів має право присудити учня на кару до 100 золотих, або на 2 тижні аршту, час навчання повинен тривати 4—6 років.

Вірні слуги буржуазії—соціально-фашисти—вже скасували молодечі секції при профспілках.

Та, звичайно, не наука капіталістам у голові. Вони не хочуть випустити зі своїх пазурів дешеvu, майже безплатну робітну силу, яка ще до того найменш організована на опір експериментам кривавої капіталістичної раціоналізації.

Всі майже експерименти раціоналізації запроваджують капіталісти насамперед на тих фабриках, де в переважній більшості працює молодь або жінки. А після поширюють ці експерименти на всіх робітників. Тут стають у пригоді капіталістам соціально-фашисти. Соціально-фашисти всякими засобами намагаються зсередини розбити робітничу клясу.

Роблять вони це найкраще, розбиваючи по національній лінії. Та не останнє місце в арсеналі їхньої розбивацької роботи має практика розбивання робітничої кляси по лінії віку, протиставлення молодих «смаркачів» старшим робітникам. Підчас страйкової боротьби соціально-фашисти не виставляють молодечних домагань, сподіваючись цим пхнути робітничу молодь на шлях страйколомства. Соціально-фашисти скасували молодечі секції при профспілках, щоб цим відірвати молодь від старших. Соціально-фашисти намагаються викликати зневажливі, а то й ворожі настрої між робітниками до робітничої молоді, як до таких, що витискають робітників з фабрик. А все це для того, щоб розбити зсередини робітничу клясу і таким чином обеззброїти її перед наступом кривавої капіталістичної раціоналізації.

Наука на фабриці—це справжнє пекло. В кожній фабриці висять так звані «правила внутрішнього порядку» і «табелі кар», що вичисляють усі можливі роди порушення цих правил та висоту штрафів. Часом буває так, що молодому робітникові за штрафи вичислюють його весь тижневий заробіток. Та штрафи це—найлагідніший спосіб фабрикантського терору. На цьому він не зупиняється. Фабрикантський терор це—ціла система. Наймані шпигуни, конфіденти, майстри, соціально-фашистівські махери й фашистівські боївки, штрафи, биття, звільнення, арешти—ось його поодинокі ланки. Фабрикантський терор вдаряє найболючіше саме робітничу молодь. Закон освячує сваволю майстрів над молоддю сваволю, що не має меж. Візьмемо один приклад «Арма». В муніципальній фабриці «Арма» у Львові, де робітнича молодь становить близько 80% робітників, у вересні 1930 року молодь почала готуватися до боротьби... На їхню нараду напала поліція і всіх заарештувала. Цілу ніч провадили слідство, очевидно биттям і тортурами. Другого дня вранці всіх заарештованих випущено. Та на тому не кінець. Майстри фабрик зібрали всю молодь у великій залі і двадцятьох найсміливіших віддубасили по 25 ударів.

Таке «навчання» на фабриці. А в школі теж не рай. Коли з'ївши там щонебудь, або і неївши, учень піде до вечірньої школи—знову має штраф. Ось що пише молодий робітник з школи ім. Нарбута в Варшаві: «Працюємо з ранку до ночі, не маємо часу навіть і подумати про ті жахливі умови, що в них живемо. Більшість з нас живе поза Варшавою. Встаємо рано о п'ятій годині, щоб поспісти на працю, і тільки пізно вночі ідемо спати. Вже два роки, відколи фашистський промисловий закон віддав нас у кабалу майстрам. Працюємо весь час у задушних друкарнях та металюргійних цехах, без обідньої перерви—10—12 годин на добу. Та буржуазії мало того, що висотує з нас жили на фабриці, ми ще мусимо платити штраф у школі.

Ті штрафи накладають за те, що ти спізнився на 10 чи 5 хвилин до школи, а також за те, коли немає в тебе гімнастичного приладдя чи вбрання».

Такі умови науки. А чого навчають у цих школах? Вчать усього, тільки не того, як вибороти трудящим краще завтра. Багато історій про «народолюбних» королів, багато релігії, багато патріотизму й національної ворожнечі, а про фах, про математику, фізику, рисунки тільки згадують. Особливу увагу присвячується польонізації. Ціль її така, що коли не спольонізуювати, то принаймні посіяти між робітничою молоддю національну ворожнечу.

Ще про одне пильно дбає фабрикант і дирекція школи—це мілітаризація. Виховують молодь у дусі збройної інтервенції проти Радянського Союзу. На кожному кроці стараються вони просунути думку, що це від Радянського Союзу стало так погано жити робітникам. Звільнено тартакових та лісових робітників—вони вигукують, що це через демпінг радянського дерева. Звільнено нафтовиків, закрито фабрику воску, вони кричать про демпінг радянської нафти тощо на всі тони й мелодії.

Та робітнича молодь не дається зловитись на цю протирадянську демпінгову вудку. Вона бачить, хто її визискує й гнобить, вона бачить, що не «радянський демпінг», а гнилий капіталістичний лад є джерело її злиднів, безробіття й неволі. «Директор нашої школи»,—пише робітник з Борислава,—«у спілці з попом та з паном поручником намагається змілітаризувати та зфашизувати робітничу молодь, зробити з неї вірних слуг буржуазії. У першій класі змушено всіх учнів писатися до «Гуфца» («Гуфец» це—військова організація шкільної молоді), в другій і третій класі це не пощастило. В присутності поручника ми агітували проти «Гуфца». Пана поручника вже добре знають з «Стшельца» (Стшелец—військова організація Пільсудського), де він звав робітників «бидлом». На це один молодий робітник з «Ліманової» кинув рушницю й виступив з «Стшельца»... Директор школи закликав учнів писатися до «Морської Ліги». Казав, що Польща має багато ворогів і тому мусить озброюватися. Та на запитання, хто хоче вписатися до «ліги» чи до «Гуфца»—ніхто не вписався. Встав тільки один робітник з «Галіції», де кожен обов'язковим порядком мусить належати до «ліги».

В чорному ділі мілітаризації молоді та протирадянської кампанії заслуговують на вирізнення соціально-фашисти. Вони, бачучи, що на явно-інтервенційну вудку важко зловити робітників, вдають з себе ворогів інтервенції, а соціально-фашисти з української соціально-демократичної партії дещо навіть прикидаються оборонцями Радянського Союзу. А поряд цього соціально-фашисти ухвалювали фашистському урядові бюджети на війну і в'язниці (роки 1928, 29, 30), а поряд цього провадять кампанію найпідліших наклепів на Радянський Союз, а по ТУР'ах та—«Літніх таборах» і інших соціально-фашистських організаціях безпосередньо готують кадри для фашистської армії.

IV. „Псам і китаїцям вступ заборонено“

Це не таємниця, що капіталістична Польща почуває себе погано. В самих капіталістів зник колишній сонячний оптимізм, а запанував більш або менш безнадійний песимізм. Та навіть найчорніший посиміст з капіталістів далекий від правди. Він занадто оптимістичний.

V з'їзд КПП, що відбувся у вересні 1930 року дав таку оцінку ситуації та перспективам: «Польща становить одну з найслабших ланок ланцюгу розкладу стабілізації світового капіталізму. Павперизація селянських мас, визвольний рух окупованих та пригноблених націй, безпосереднє сусідство з державою диктатури пролетаріату та соціялістичного будівництва, спричиняється до того, що польський пролетаріат зможе знайтись у революційній ситуації раніше, ніж пролетаріат інших країн. Ця перспектива зростає з піднесенням революційного руху, розгортанням прискореним темпом загально-політичної кризи в Польщі та загальним розкладом у фашистівському таборі».

Західня Україна—найслабша ланка фашистівської Польщі. Революційні виступи робітництва й селянства 1930 року, величезне піднесення національно визвольного руху, що виявився в підпалах поміщицьких скирт і будинків, яскраво ілюструють цю перспективу. «Маси починають виходити на вулицю й розбивати рами фашистівської диктатури. Вже в нинішньому періоді наростання революційної ситуації можлива низка штурмових виступів робітничої класи, що переростають у великі бої за владу» (V з'їзд КПП).

Нині буржуазія ще держиться. Основи її панування ще остаточно не зруйновані. Буржуазія ще робить спроби врятуватись від загибелі. Одним із способів цього рятування є зміцнення й розгортання фашистівського апарату, гніту й поневолення, поліційного, військового, адміністративного, судового, самоврядувального апарату, мережі фашистівських і соціаль-фашистівських організацій. Цими апаратами намагається буржуазія відкинути назад революційну хвилю, що наростає, і знищити фізично авангард пролетарської революції в Польщі—КПП.

Звідки рекрутуються кадри фашистівських апаратів? Низи рекрутуються з дрібного міщанства й куркулів. Офіцерів для фашистівських апаратів гніту дають середні школи. Продукувати відданих і вірних фашистівських апаратників—це основне завдання середнього шкільництва в Польщі. Середні школи на Західній Україні продукують апарати колоніального гніту.

Коли говорити про середні й вищі школи на Західній Україні, треба насамперед встановити одне: в середніх школах немає ні робітничого елементу, ні сільської бідноти.

Середні школи—це сфера, куди «псам і китайцям вступ заборонено». На підрахунок урядової статистики відсоток дітей робітників у середніх школах точно три (3%). Який відсоток цих дітей у вищих школах—урядова статистика не говорить; напевно такий, що й згадувати не варто, одне слово—нулевий. Основна маса середньошкільників та студентів вищих шкіл рекрутуються з дрібного міщанства, з синів урядовців усяких рангів та з куркульні. Є між ними, так би мовити, сметанка—сини поміщиків, фабрикантів та високих урядовців.

Завдання, що ставить собі середня школа—це передусім виховати апарат. Виховати висококваліфіковані кадри для промисловости й науки—сходить на другий плян. Таких кадрів тепер у Польщі перепродукція. Це не значить, що їх забагато, щоб розвивати промисловість та науку, їх забагато, щоб пристосовуватися до швидкого темпу скорочення продукційних

сил та регресу в науці. Систему виховання та науки в середніх школах (а навіть у великій мірі в вищих технічних школах) характеризує відірвання від виробництва. Це перший показник загнивання не лише буржуазної науки, але й буржуазної та дрібно-буржуазної інтелігенції, цих кадрів для урядових апаратів.

По середніх і вищих школах їх виховують у суворій ізоляції від актуальних питань політики в сентиментально-святоточному урядовому тоні. Зате замість науки дають їм тепер найгіршого сорту ідеалістичні теорії та релігійні дурниці. *До шкіл повернувся всевладний дух середньовічної схоластики.*

Фашистівський уряд вважає це за найкращий спосіб виховати вірних апаратників, що будуть дурити маси та розгромлювати їхню революційну боротьбу; а такі школи справді продукують потрібних для буржуазії туподумних філістерів та ідіотів. Безідейність та деморалізація—загальне явище в колах дрібно-буржуазної інтелігенції.

Тактичним способом виховання в середніх і вищих школах є пересівання; всі небезпечні елементи викидають із шкіл, виганяють з учнівських та студентських організацій, закривають цілі навчальні заклади. У Львові в вищих школах протягом останніх двох років закрито «Союз соціалістичного студентства», «Жице», «Огніско» та «Українську Студентську Громаду», далі—середньо-шкільну пластову організацію і три українські гімназії. Як бачимо, на Західній Україні пересівання в середніх і вищих школах має яскравий окупаційний характер. Пересівається передусім українські елементи, щоб керівний склад у апараті був переважно польський. Та звичайні методи—методи пересівання далеко не достатні для пацифікації середньошкільників та студентів вищих шкіл. Тут вживається ще інших засобів пацифікації. Приклад Рівне, де наприкінці 1930 року поліція заарештувала на концерті, влаштованому при українській гімназії, 193 особи. Ще кращий приклад цієї системи пацифікації були карні експедиції, що під їхній супровід розгромлено три українські гімназії і восьму класу в Станіславівській українській гімназії. В карних експедиціях арештовано учнів і студентів цілими сотнями. За що? За те, що вони ніяк не хотіли бути лояльними громадянами фашистівської Польщі. Пан міністер освіти в листі до дирекції Дрогобицької гімназії заявив коротко: «Ліквідую гімназію ім. Ів. Франка в Дрогобичі, бо вона не виховує молоді в дусі виразно-державному і не виховує в неї пошани до влади».

Який баянс нищення польською владою українських середніх шкіл? Зліквідовано лише 1930 року три українські гімназії, близько півтори тисячі середньошкільників позбавлено змоги вчитися. Не краще й у вищих школах. На цілій Західній Україні нема жодної української вищої школи, а на польських вищих школах для українців є «нумерус клявзус» (так у фашистівській Польщі зветься відоме англійське «псам і китайцям вступ заборонено»). На сім тисяч студентів львівського університету українців ледве 900; на 600 студентів медицини—українців—104, на три тисячі студентів львівського політехнікуму українців—250 чоловік. На загальне число 10.600 студентів у Львові—українців ледве 12%. Не багато краще другим недержавним націям, особливо євреям. Такі досягнення урядової колонізації в цифрах.

Готуючись до нападу на Радянський Союз та в момент загрози гро-

мадянської війни, фашистівський уряд у середніх і вищих школах дбає особливо старанно за військовий вишкіл. Хоч на освіту грошей нема, але на війну, на військо, на мілітаризацію грошей скільки завгодно.

У Радянському Союзі, країні буйного соціалістичного будівництва держава дбає за те, щоб піднести культурний рівень робітників і трудового селянства, щоб на базі індустріалізації та колективізації провести культурну революцію. Пролетарська держава не жалкує на це ні грошей, ні старань. У бюджеті, що в сумі видатків на 1931 р. дорівнює 28,6 мільярдів крб., поряд з капіталовкладами на 5,6 мільярди на індустрію, на культурне будівництво призначено 6,5 млн., цебто на 20% більше, ніж попереднього року.

Інакше в фашистівській Польщі. Освітній бюджет на 1931 р. не зріс, а зменшився на 5,5%. Загальний бюджет в сумі видатків виносить 640 млн. крб., а на освіту й на релігійне виховання 99 млн. крб. Зате збільшено видатки навіть офіційно на військо й поліцію. Коли порахувати разом бюджети міністерства війни (187 млн. крб.), поліції (56 млн. крб.), судівництво—(29,5 млн.), то на апараті гніту й війни вийде 272 млн., цебто 43% всього державного бюджету. В дійсності, коли порахувати затаєні військові статті, міністерства комунікації, промислу, торгівлі, громадських робіт, пошти і телеграфів, нарешті видатки на корпус охорони кордонів, то не 43%, а близько 60% видає Польща на війну й терор.

Так готується фашистівська Польща до війни проти Радянського Союзу. На це звертають велику увагу по школах. Польська влада намагається притягти до цієї справи й частину української інтелігенції, щоб виховати з неї гарних український військових спеців на випадок походу на Київ. «Ми мусимо мати,—пише Пайгерт,—лояльних громадян, що на випадок війни не будуть зраджувати нашу армію, як зрадили чехи австрійську армію, а навпаки, ми потребуємо людей, що в майбутньому могли б придатися, коли б нашої політиці відкрилися перспективи 1772 року.

Коли б ми налагодили б з русинами взаємини на меншій території, то найправдоподібніше, ми перемогли б тим більші труднощі на більшій території».

Перспектива 1772 року, це не що інше, як окупація Радянської України після повалення диктатури пролетаріату. Як на це дивляться українські народні маси?—Вони виявили це в жорстокій боротьбі проти польської окупації за злуку з Радянською Україною, що розгорілася восени минулого року підпалами, а взимі партизанським рухом. Зате українська буржуазія всюди в шкільній справі вірно допомагає польському фашизмові в протирадянській роботі.

Варто послухати, як розуміють ундівські махери свої торги з польським урядом за український університет. Це прекрасно виклав ще С. Томашівський у книжці «10 літ українського питання під Польщею. Там домагається він українського університету, як «заборола західньої культури, що її представником на сході Європи є будь-що-будь Польща». Лицарі революційної націоналістичної фрази, бойові фашисти з УВО переговорювалися з польськими міністрами Голувком і Юзефським, щоб створити окремі полки українських легіонів у польських організаціях Соколах та Лугаг, а офіцерів

для них вишколюють у своїх студентських та нелегальних військових організаціях.

V. Рідна чи не рідна школа

Варто бачити когось з ундівських батьків народу, коли він почне говорити про «Рідну Школу». Тоді такий добродій (зимний і вирафінований спекулянт) стає раптом шіснадцятирічним хлопчиком, такий у ньому запал. Палкі промови, що починаються від «ми» і кінчаються на «надії народу» — навіяні таким ентузіазмом, що не пізнати старих ундівських лисів.

Не так давно, а перед самими карними експедиціями, виспівував пан Паліїв (проводир УНДО) захоплені гімни на честь польської окупації: «Чи пригадуєте» — голосно вигукував він, — «ті часи, коли царат нищив українську культуру, а по цей бік Збруча, під Австрією вона буйно розвивалася? — Так і тепер».

Польська буржуазна преса зараз і затягла одну мелодію з паном Паліївим. «Сам пан Паліїв мусив признати, — писали кур'єрки, — що ніде так українцям не добре, як у Польщі». Та під маскою ундівського рідношкільного ентузіаста криється не що інше, а звичайний клясовий егоїзм українського буржуа. Цим ентузіазмом хоче українська буржуазія прихвалити український рай у польському пеклі, зірвати революційну боротьбу мас проти польської окупації та спаралізувати революційний вплив, що його має на західно-українських трудящих буйний розквіт соціалістичної Радянської України. Щодо боротьби проти революційного руху трудящих та проти Радянського Союзу, українська буржуазія маршує, як вірний спільник і підкомандний — нога в ногу з польською буржуазією. А коли й є між ними тертя і боротьба, то це не боротьба за те, як трудящим вибороти волю, це боротьба за методи ламання революційного руху трудящих, за першість ламання цієї боротьби та за поділ зисків, награваних з трудящих мас.

Візьмемо шкільництво. Яке ставлення ундівців і УВОїстів до шкільництва? Вони вимагають «національно-культурної автономії», «позитивної праці». Віддалити шкільне питання від політики, виховати в школах кадри націоналістичних буржуазних діячів, посіяти воржнечу й націоналістичну отруту між трудящими польськими, українськими і єврейськими, ось програми, які реалізують ундівські вчителі по навчальних закладах «Рідної школи», та те виховання, якого вимагає польський уряд «в виразно державному дусі». «Беручи до уваги найособливіші відносини» — пише рідно-шкільний батько Галушинський, — «мусимо рахуватися із становищем державних чинників, які дуже виразно застерігають проти запровадження політики в освітнє й культурне життя». І треба визнати, що всякі Галушинські солідно рахуються із становищем державних чинників. Основних присутніх різниць між навчальними закладами рідної школи та польськими урядовими школами немає, почавши від релігії, святкування польських урядових свят до протирадянської кампанії, все до йоти таке саме. Різниця тільки та, що ці навчальні заклади, семінари та гімназії «Рідної школи» мають на меті виховати українських націоналістичних діячів, що, розвиваючи по українських кооперативах, фабриках і цехах український промисел і торгівлю, були б безпосередньо на по-

слугах української буржуазії. Ось як цю програму «Рідної Школи» формулює п. Герасимович. «До фахових шкіл треба приймати здорові та енергійні одиниці, що мають стати самостійними (!—І. Б.) промисловцями. Вони будуть розвивати нашу національну промисловість, конкурувати з чужими»...

Словом, це вже програма рідного українського («псам і китайцям вступ заборонено»), бо ж звичайно не синів робітників та не сільську бідноту буде українська буржуазія школити на тих, що будуть розвивати промисловість української буржуазії, а тим паче на тих, що мають стати самостійними промисловцями. На це приймають тільки синів урядовців та куркульні. Щоб відстрашити бідноту від цих шкіл, на це є високі оплати у всіх навчальних закладах «Рідної Школи». Коли до сільсько-господарської школи приймали учнів, то були такі умови: «1. Кожен учень повинен мати одіж до праці, чотири пари білизни, чотири рушники, двоє простирадел, покривець і сінник. 2. Родичі, чи опікуни учнів зобов'язуються на письмі платити за одержання заздальєгідь». (Підписано—Голова Управи «Рідної Школи»). Звичайно, що такий учень може бути тільки багач, син куркуля, майстра або урядовця.

Ундо-радикали захвалюють «Р. Ш.», як найкращий приклад позитивної праці та розв'язання шкільного питання. Які показники є на шляху рідношкільного розв'язання питання українських шкіл? Треба сказати, що дуже марні. 1931 р. 50-літній ювілей «Р.Ш.», 13 рік «позитивної праці» під Польщею, а всіх навчальних закладів у «Р.Ш.» є аж 69. З цього 34 по містах і 30 по селах. Ось ціна й баламс рідношкільним фразам про розв'язання питання українських шкіл на Західній Україні цим шляхом. Вся ця політика рідношкільних батьків спрямована на те, щоб посіяти ілюзію в масах, наче під владою фашистівської Польщі цього можна було досягти і цим способом відтягти маси від революційного розв'язання національного питання.

Навчальних закладів «Рідної Школи» тільки 69. Вони за винятком фахових шкіл і гімназій мають для української буржуазії передусім політичне значення. Тому низових ланок, що ними поширюється рідношкільну ідею так званих «гуртків рідної школи» далеко більше, їх цілі сотні. Ці гуртки—це для буржуазії осередки націоналістичної, ундо-радикальної, протирадянської пропаганди. Всі «гуртки Рідної Школи», що потрапили під вплив робітничо-селянського руху, ундівська Головна Управа нещадно «пацифікує», розганяючи їх та настановлюючи комісарів. Ось документ: «У Комарні з усіх культосвітніх товариств єдиний гурток рідної школи був за час від 28-го року постом, об який ламав собі зуби фашист.

Не допомогло розбивання фашистівською клікою аматорсько-драматичних вистав та концертів на честь Т. Шевченка. Всі перешкоди, що їх стрінув, виділ через український радянський фільм ВУФКУ про Тараса Шевченка, поборено. Прямо пробоем дійшли до мети члени гуртка, коли на порядку дня станула оплата радіоапарату. Озався Відень, Харків, Москва через апарат. Ожив гурток, а рівночасно з тим український національний шовінізм поклав собі мету знищити групу, що твердо вела гурток по класовій лінії трудящих. Для спільного наступу на гурток об'єднано сили комарнянських і львівських патріотів. Протест проти «неформального» вибору виділу гуртка «Рідна школа» в Комарні внесли доктор Пеленський, адвокат

в Комарні та Радочик Іван, начальник, директор в кооперативі «Народня спілка», а головною уграва у Львові завела чимскорше комісарщину, щоб тим способом видерти гурток з рук селяробівців. Комісарами настановлено Пеленського та Ратсвича («Сельроб» з 8-го березня 1931 року).

Цей приклад не один, а вже з цього маленького прикладу видно, що буржуазна верхівка «Рідної Школи» вміє пацифікувати революційні установи не гірше польських фашистів.

VI. Закінчення

Мороз найбільше тисне перед сходом сонця. Фашистівський терор у Польщі, а особливо на Західній Україні,—це показник не сили, а безсилости. Доказ, що польському фашизмові і його вірному спілникові—українській буржуазії щораз трудніше вдається ошукувати трудящих.

Польський фашистівський уряд терором пацифікує шкільництво на Західній Україні, терором ліквідує рештки українського шкільництва та нині можна вже сміливо сказати, що шкільна політика фашистського уряду на Зах. Україні збанкрутувала, вона не досягла своєї мети «спацифікувати креси», вона натрапила на величезний опір трудящих мас.

Що з того, що польський фашизм ліквідував майже всі українські школи. Що з того, що сотні учеників засадив у тюрму, а тисячі повикидав зі шкіл. Його становище не покращало, а погіршало. Це змушені визнати самі запеклі вороги трудящих. Відомий польський фашистівський діяч С. Грабський, підсумовуючи досягнення польської культури на кресах, робить песимістичний висновок: «Протягом останніх десяти років співвідношення сил польської, української та білоруської цивілізації не змінилося на нашу користь. Є воно нині скоріш гірше, а не краще, ніж було перед відновленням державної самостійности... Треба піддати основній ревізії теперішню кресову політику і державної влади і польського громадянства, бо її наслідки свідчать проти неї».

Робітнича і селянська молодь, яку фашисти всілякими методами намагаються спольонізувати та змилітаризувати, не тільки не пішла за плянами фашизму, але вступила на шлях непримирної боротьби проти нього. На чолі боротьби маршує робітнича молодь під проводом комсомолу й компартії Західньої України. Як відповіла на мілітаризаційні спроби дирекції і військового поручника вечірня школа в Бориславі?—Страйком, організованим за ініціативою комсомолу. Це було ще 1929 року. Сьогодні шкільний «Гуфець» в Бориславській школі не має більше 18-20 членів.

Боротьба в школі не відірвана від усієї боротьби, що її веде робітнича класа за своє остаточне визволення. Робітнича молодь маршує в цій боротьбі в перших лавах. Не раз і не два учні львівських вечірніх шкіл брали участь у страйках та на заклик комсомолу маршували в робітничих демонстраціях та демонстраційних зібраннях. Вищий ступінь класової свідомости та приклад сміливого виступу проти фашистівської влади в обороні Радсоюзу показали учні промислової школи в Станіславові. На 1 травня 1930 року ввечері на заклик Станіславівського комсомолу помаршувало чвіркама зі школи до військових касарень кілька сот учнів молодих робітників з металеві та іншої індустрії, щоб запротестувати проти готування збройного нападу на Радянський Союз. Там, вони при офіцерні та поліцаях у про-

О. Пащенко (чл. ОММУ)

ФРАГМЕНТ ДО КАРТИНИ „ПРОЛЕТАРІЯТ ЗАХОДУ“

Федченко (чл. ОММУ)

„ДО КІНЦЕВОЇ МЕТИ“

мові закликали солдатів обороняти Радянський Союз в солідарності з Червоною Армією, вартовим світової революції.

Боротьба проти польонізації—це частина боротьби проти національного гніту та клясового поневолення, тому в самому розпалі карних експедицій, коли в Дрогобичі фашистівська влада ліквідувала українську гімназію, учні промислової школи, молоді робітники з «Галіції», «Нафти», «Польміну» і «металевих майстерень» на кількох чергових масівках запротестували проти розгулу окупаційного гніту і вирішили zorganizувати страйкову боротьбу за свої домагання. Там солідарно виступила проти польської окупації польська робітнича молодь разом з українською та єврейською.

Активну участь у боротьбі беруть і малі діти. Опір співанню окупаційних пісень, протиокупаційний страйк дітей в Добрівлянах 1928—29 р. про це свідчать. Та треба визнати, що через недостатню увагу комсомолу до боротьби дітей, боротьба ішла стихійно і не була поставлена на належний рівень. На цій ділянці, як і у всій роботі, комсомол поставив перед собою завдання повернутися лицем до масової роботи, щоб зачіпляючись за пекучі питання, завоювати більшість трудящої молоді на Зах. Україні для приєднання її до справи пролетарської революції в Польщі.

Найяскравішим показником банкрутства шкільної політики польського фашизму, як і цілої його національної політики, є могутня революційна боротьба західньо-українських трудящих, що йде під проводом компартії і виявилася в тисячах вогнів підпалу. Горіли скирти і забудовання польських поміщиків та осадників, а навіть подекуди і українських куркулів та попів. Цю боротьбу не змогли здавити криваві військові й поліцейські експедиції. Після карних експедицій боротьба загострилася. Там і тут почали з'являтися партизанські загони.

Очі трудящих мас Польщі і Західньої України звернені на Радянський Союз. На прикладі буйного розквіту соціалістичної батьківщини трудящих, на прикладі ленінського розв'язання національного питання вони переконалися, що єдиний вихід з кризи, злиднів, безробіття, соціального гніту, національного поневолення, культурної реакції та війни—це шлях пролетарської революції в Польщі. На цей шлях вступають трудящі маси Польщі. 1931 рік це для робітничої кляси Польщі, для робітничої молоді рік вирішальних боїв. До цих боїв виступає пролетаріят Польщі в цілковитому озброєнні, під проводом свого героїчного авангарду—Комуністичної Партії Польщі.